

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

ODGOVORNI UREDNIK:

Dr. RUDOLF SAJOVIC

VSEBINA:

1. DEŽ. SOD. SVET. JOSIP ZDOLŠEK: O potrebi, da se dopolni cesarski ukaz o obnavljanju in popravljanju mej	1
2. DR. BOGUMIL SENEKOVIČ: Pokojninsko zavarovanje nameščencev	7
3. DR. VLADIMIR KNAFLIČ: Ali t. zv. „posebne izdaje“ res niso „perlodične tiskovine“?	20
4. DR. FRANCE GORŠIČ: Knjiga o domačem pravu	32
5. Pregled tujih zakonodaj	37
6. Književna poročila	41
6. Razne vesti	45

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh.

V LJUBLJANI

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1925

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročniki naj jo pošljejo
g. dr. Ignacu Rutarju, direktorju poštnege ček.
urada v Ljubljani. Tudi reklamacije naj se na-
slavljajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni
potem, ko je list izšel. Ravnotam se dobe J.
Kavčnik: „Izvršilni red“, Štefan Lapajne: „Državni
osnovni zakoni“ in vsi prejšnji letniki „Slov. Prav-
nika“. Cena s poštnino vred za „Izvršilni red“ —
27 Din, za „Državne osnovne zakone“ — 12 Din,
za „Slov. Pravnik“ letnika 1924 in 1923 — 60 Din,
ostali letniki po 40 Din.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXIX. V Ljubljani, 1. februarja 1925. Štev. 1.—2.

O potrebi, da se dopolni cesarski ukaz o obnavljanju in popravljanju mej.

Dež. sod. svet. Josip Zdolšek na Vranskem.

Namen, ki ga je zakonodajalec imel z uvedbo postopanja o obnavljanju in popravljanju mej v smislu cesarskega ukaza od 22. julija 1915 št. 208 drž. zak., je bil po opombah¹⁾, pridejanih vladnemu načrtu k temu zakonu, ta, da postanejo zamo-tane in druge posestne in lastninske pravde o zemljiščih v bo-doče nepotrebne vsaj v onih primerih, ko gre le za večje ali manjše zemljiške pase ob mejah. Ta namen pa ni bil povsem dosežen. Vzrok je, ker je ta nova pravna uredba ustvarila su-rogat le za ono funkcijo sodnih odločb, izdanih o lastnini, odnosno o posesti sosednih zemljišč, ki ureja in razdeljuje oblast glede njih za naprej, ne pa tudi za tisto funkcijo, s katero se ugotavlja, da je bilo poprejšnje izvrševanje oblasti, ki na-sprotuje ukinjeni odredbi, protipravno in zato tako, ki uteme-ljuje obvezo za odškodnino. Redko se namreč zgodi, da bi se prizadete stranke ne zadovoljile z ureditvijo zemljiškega has-novanja in razpolaganja, kakor se je določila v razmejitvenem postopanju, in da bi iskale odpomoči v posestnih ali lastninskih pravicah, če tudi bi bile te zaradi 125 Din presegajoče vrednosti zahtevanega zemljiškega kosa dopustne. Pred določitvijo meje se ob pravilnem postopanju pred očmi strank tako temeljito in izčrpno ugotove vse okolnosti, ki označujejo razmerje ene stranke do določenega dela zemljišča kot mirno posest, da bi zadostovale tudi za priposestvovalni dokaz, ali vsaj da je nje-govo priposestevanje prekinjeno, kar utegne tudi nasprotnik uvideti. Če pa je sodnik razdelil zemljišče, do katerega so iz-vršeni dokazi odkrili mirno soproset obeh sosedov ali izključili

¹⁾ Glej ukaznik biv. prav. min. letnik 1915, kos XV, stran 262.

pri obeh stanje mirne posesti po svojem pravičnem preudarku, ima gotovo vsaka stranka tudi vtis, da bi ne utegnila prodreti z dokazom izključne lastnine. Vsekakor ji otvori mejitveno postopanje pogled v težkoče in zamotanost lastninske pravde, odvisne glede izida od mnogih, prej neuvaževanih okolišnosti, da rajši prizna nesporno določitev meje kot končnoveljavno ureditev. Od tožbe na vpostavitve motene ali odvzete posesti pa v primerih, kjer gre za motenje nespornega mirnega posestnega stanja, ni pričakovati izpremembe položaja, ki ga je ustvaril izid mejitvenega postopanja, ker se mirna posest, po kateri se je določila meja, navadno krije s posestjo, ki jo je ščititi v pravnem postopanju. V onih primerih, kjer se s pravdo doseže zaščita posesti le, ker je nasprotnik zamudil 30 dnevni rok za sodno zavrnitev tuje vrivajoče se posesti, kjer se torej meja v mejitvenem postopanju ni določila po obstoječi posesti, ki bi se bila ščitila v pravdi²⁾, si stranke praviloma premislijo nastopiti pot posestne pravde, ker so ugotovitve v mejitvenem postopanju pokazale, da bi lastninska pravda zopet uničila uspeh posestne tožbe. Ker mora biti mirna posest, ki se temeljem nje odloči v razmejitvenem postopanju, relativno dalje časa obstoječa, nesporna, od nasprotnika torej dejansko priznana posest³⁾, bo navadno ta odločilna za izid lastninske pravde. Sicer pa bi bila posestna tožba, čeravno jo je vselej dopustiti, kadar se išče zaščita za posest na jasno odločenem prostoru⁴⁾, največkrat že zamujena, ko se mejitveno postopanje konča. — Da bi oni, ki mu je razmejitvena odločba dodelila kakšno zemljišče, spričo znanih mu nasprotnikovih zahtev do njega ne bil v dobri veri, da je zemljišče res njegovo, in bi zato ne mogel pričeti priposestvovanja, to nikakor ni sposobno, učinkovati kot dejstvo, ki ga prisili v lastninsko tožbo. Ne le, da poljedelec navadno ne vpraša po pravni ureditvi, če se mu le dejansko zasigura hasnovanje, je navedeni nagib tudi pravno

²⁾ Karl Flieder, Zeitschrift f. Notariat, letnik 1918, stran 159: Kot mirno posest ni moči smatrati one, ki vsled pravočasne tožbe radi odvzete posesti ni deležna sodne zaščite.

³⁾ Dr. Hantsch, Grenzstreitigkeiten, Gerichtszeitung, letnik 1916, stran 400.

⁴⁾ id. na nav. m., stran 402.

neutemeljen. Zavest o svoji pravici utegne imeti posestnik o stvari tudi, če ve, da si jo drugi lasti. V takem primeru se utegne njegova dobra vera raztezati celo preko njemu dodeljenega zemljiškega kosa, ker je morebiti obsegala celo sporno ploskvo in je ravno radi tega začel spor z nasprotujočim mu sosedom, ker se je smatral za pravega lastnika. V lastninsko tožbo tudi nikakor ne sili oni položaj, če je kdo prikrajšan po meji, ki jo je sodnik določil po mirnem posestnem stanju, ker se mu ni dodelila zemlja do onih starih mejnikov, ki jih je našel sodnik tekom nespornega postopanja, kakor meni Ehrenzweig.⁵⁾ Pritrditi je sicer pisatelju, da mora tu sodnik res odločiti po mirnem posestnem stanju (če ga je moči ugotoviti), ni pa kratkomalo obnoviti stare meje kakor zahteva dr. Š. v svoji razpravi: »O popravi in obnovi mej«. ⁶⁾ Mejnike je namreč obnoviti le tedaj, če meja ni sporna, ne pa v vsakem primeru, kadar je meja znana. Od najdenih mej odrinjeni mejaš pa nikakor nima neodoljivega povoda, da zasleduje v pravdi svojo lastnino do teh mejnikov, ker je mirna posest, ki je bila podlaga mejni določitvi, izvestno take kakovosti, da tudi njegovo, lastninskemu pravu ustrezajoče območje ne bo več segalo do teh točk, čeravno jih je morda nekdanj (pred sosedovim priposestvom) doseglo. Ravno tedaj, če bi moral sodnik mejo vedno določiti po najdeni nekdanji meji, bi bil tisti, ki je priposestvoval zemljo preko teh točk, prisiljen, da uveljavi svojo močnejšo pravico (§ 851 o. d. z. 2. odst.) s pravdo. Relativno daljše trajanje, ki mora po izvajanjih dr. Hantscha⁷⁾ biti lastno mirni posesti, če naj bo podlaga nesporni mejni ureditvi, je treba v njenih dejanskih pogojih tako strogo presoјati, da bo neuspeh vsakega, njej protivnega priposestvovalnega dokaza že vnaprej očitiden, odnosno ž njo skladni priposestvovalni dokaz očitidno uspešen. Nazor, da je staro, nekdanj obstoječo mejo, če se najde, vedno in pod vsakim pogojem postaviti za veljavno med strankami tudi za bodoče, prezré, da meja ni samostojna stvar, ampak da je le dokazilno sredstvo, da so nekoč stranke pri-

⁵⁾ Dr. Ehrenzweig, System des öst. Privatrechtes, 6. izdaja, I. 1923, Das Sachenrecht, stran 144.

⁶⁾ Slovenski pravnik I. 1920, stran 259.

⁷⁾ Na že naved. mestu.

znale bodisi prostovoljno ali po sodni odločbi prisiljene, da sega njih območje na zemljišču le do dotičnega kraja, da ima meja torej enak pomen kakor listina, sestavljena v kakršnem pravnem poslu. Staro mejo je torej le tedaj obnoviti, če jo oba sosedata priznata kot še sedaj veljavno, sicer pa je določiti mejo po mirnem posestnem stanju, ki se morda utegne dognati po najdenih starih mejnikih, če so ti v zvezi z drugimi okolnostmi zadosten dokaz zanj, ali pa po pravičnem sodnikovem preudarku. Iz navedenega je torej razvidno, da stranke res nimajo povoda, se zateči k rednim pravdam samo zato, da bi dosegle spremembo v črti, ki se jim je v nespornem mejitvenem postopanju odkazala za krajevni konec njih oblasti nad zemljiščem.

Kar pa v mnogih primerih resnično sili na pravno pot, je to, da v razmejitveni odločbi ni obsežen noben pravni naslov, ki bi uredil pripadnost imovinske vrednosti protivnega hasnovanja novo določenim mejam, ki se je vršilo pred to določitvijo. Ravno povrnitev vrednot, ki jih je vzel sosed iz zemljišča, je večkrat tisti motiv, zaradi katerega hoče drugi sosed ugotoviti pripadnost zemljišča k svojemu območju. Določitev meje, ki pridejo po njej le gola tla zopet v krog njegove imovine, potem ko je propadli nasprotnik iz njih vzel drevesa, ki presegajo na vrednosti v mnogih primerih daleč zemljo samo, mu ne more nuditi zadoščenja. S tako odločbo ne more doseči, da bi se mu poravnal ta izpad iz njegovega premoženja. Razmejitvena odločba ima namreč zgolj pravotvoren (konstitutiven) učinek,⁸⁾ ne določa pa, do kod bi bila morala sosedata rabiti zemljišče pred to razmejitvijo in da je prejšnja nasprotujoča raba protipravna. Odločba, ki bi imela tako vsebino, mu daje šele pravno podlago, terjati povračilo odvzetega. Če hoče torej terjati povračilo tisti, komur se je z razmejitveno odločbo dodelilo zemljišče, od katerega je že poprej njegov sosed vzel ves hasek, mora šele izposlovati odločbo, ali da se je bil sam nahajal v posesti že, ko je bil hasek odvzet, ali da se je njegov, v posesti se nahajajoči nasprotnik zavedal, da nima pravice do nje (da torej ni v pošteni posesti) in da je le sosed pravi lastnik. Le odvzetje zemljiških plodov s poseganjem v pristno posest drugega

⁸⁾ Karl Flieder, na nav. mestu, stran 160.

(§§ 339, 346 o. d. z.) in njih odvzetje od zemljišča, ki se je spoznalo kot tuje (§§ 330, 335 o. d. z.), utemeljuje po zakonu dolžnost do povračila. Da si pridobi podlago za odškodninsko zahtevo, mora torej zmagovalec v razmejitvenem postopanju šele v redni pravdi izbojevati ali priznanje svoje posesti, ali pa ugotovitev svoje lastnine na dobljenem zemljišču. Če pa je določitev meje dosegel s posestno ali lastninsko pravdo, si je obenem pridobil tudi že navedeno ugotovitev in v tem primeru ni treba nadaljnje pravde. Ako pa bi imela dejstva, ki se ugotovijo z razmejitveno odločbo, že značaj pravnega dejstva, ki utemeljuje dolžnost povrniti koristi (pomnožitev imetja), pridobljenih iz uživanja zemljišča v obsegu, ki je v nasprotju z mejami, ustanovljenimi v tej odločbi, kakor je ta značaj lasten ugotovitvam v odločbah posestnih ali lastninskih pravn, bi neizpolnjeni odškodninski zahtevek ne silil onega, ki je z mejno določitvijo dobil zemljišče, še na pravno pot radi odškodnine. — Res se s posestno tožbo nikdar (§ 454 c. pr. r.), z lastninsko tožbo pa redko združi odškodninski zahtevek, a v obeh primerih so v sodni odločbi že po naravi pravnih predmetov pravnomočno ugotovljena dejstva, ki ustvarjajo odškodninski zahtevek tako, da o usodi odškodninskega zahtevka ne more biti več dvoma in mu torej zavezanec največkrat brez sodnega uveljavljanja ugotovi ali pa se njegovemu sodnemu uveljavljanju ne upira. Ravnotako bi bilo sodno uveljavljanje odškodnine enostavno in največkrat nepotrebno, če bi bila nesporna mejna določitev obenem pravno dejstvo ustvarjajoče odškodninski zahtevek. V to svrho bi moral torej zakon določiti, da se mora povrniti oni zemljiški hasek, ki se je dosegel s hasnovanjem v nasprotju z mejami, določenimi pri obnavljanju in popravljanju mej in ki je dal povod, da se je sprožilo to postopanje.

Taka določba bi nikakor ne bila tuja sistemu našega zasebnega prava. Tudi posest ni pravno, ampak le dejansko razmerje osebe do stvari in vendar ji daje zakon ne glede na njeno upravičenost edino pod pogojem pristnosti moč, da doseže od motivca povračilo vse iz motenja izvirajoče škode, torej povračilo tega, kar bi posestnik imel, če bi do tega motenja ne bilo prišlo. Kolikor se mejna določitev opira na zadnje

mirno posestno stanje, bi se naš smoter dosegel že z zakonito določbo, da v mejni določbi ni samo določitev meje deležna pravne moči, ampak tudi ugotovitev zadnje mirne posesti. S tem bi bil že z ozirom na določbe §§ 339 in 346 o. d. z. ustvarjen pravni izvor odškodninskega zahtevka, enako kakor pri odločitvi o zadnjem posestnem stanju v smislu § 459 c. pr. r. Kolikor pa je subsidiarna podlaga mejne določitve tudi pravični sodniški preudarek, je treba samostojne zakonite določbe v gori predlaganem smislu. Utemeljenih pomislov proti temu tudi v zadnjenavedenem primeru ne more biti, ker je položaj, ki ga je ustvaril pravični sodniški preudarek, gotovo takšen, da so ga tudi stranke že pred določitvijo meje morale spoznati kot edino pravičnega. Ni se bati, da bi na novo v pravni sistem uvedeno jamstvo predaleč posegalo v že pridobljene pravice in ogražalo pravni red, ker bi se v smislu predloga nanašalo le na one vrednote, katerih hasnovanje je dalo povod za mejitveni spor, ki so bile torej hasnovane v bližnji preteklosti in bodo v večini primerov še ohranjene premoženju hasnovalca. Sicer bodo pa po sodniškem preudarku razdeljene ploskve praviloma le malega obsega, iz njih črpani haski le male vrednosti, med tem ko se utegnejo koristiti, pridobljene po uživanju, nasprotujočem zadnjemu mirnemu posestnemu stanju, odvzeti hasnovalcu itak že, kakor gori navedeno, po določbah §§ 339, 346 o. d. z. tembolj, ker za tako tožbo ne velja 30 dnevni rok § 454 c. pr. r.⁹⁾

Nedostajanje take določbe kakor je gori predlagana, je sicer zato manj občutna, ker pride v večini razmejitvenih slučajev do poravnave,¹⁰⁾ kjer se navadno uredi tudi odškodninsko vprašanje. Če pa je v tem slučajnem pojavu videti povoljno rešitev vprašanja in zadosten nadomestek za zakonito ureditev, je dvomljivo.

⁹⁾ Ehrenzweig, n. n. m., stran 98.

¹⁰⁾ Ehrenzweig, n. n. m., stran 145.

Pokojninsko zavarovanje nameščencev.

Dr. Bogumil Senekovič.

I.

Postanek in razvoj pokojninskega zavarovanja nameščencev v Sloveniji.

Prvi početki socialnega zavarovanja v slovenskih pokrajinah segajo precej daleč nazaj. Na dokaj široki podstavi zasnovano nezgodno in bolniško zavarovanje delavcev smo dobili že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Nezgodno zavarovanje delavcev je bilo uvedeno z zakonom 28. decembra 1887 leta ter se je začelo izvajati s 1. novembrom 1889. leta, bolniško zavarovanje delavcev pa je bilo odrejeno z zakonom 30. marca 1880. leta ter se je pričelo praktično izvajati s 1. avgustom 1889. leta. Tako nezgodno, kakor tudi bolniško zavarovanje je bilo v teku naslednjih let v mnogih ozirih izpremenjeno in izpopolnjeno. Nezgodno in bolniško zavarovanje delavcev, kakršno je bilo v veljavi v Sloveniji do prevrata in še kasneje, dokler ni dobil moči naš jugoslovenski zakon o zavarovanju delavcev od 14. maja 1922., je bilo po svojih bistvenih načelih zasnovano po nemškem vzorcu. Nemčija je vobče prednjačila skoro v vseh panogah socialnega skrbstva ter bila vzor za Avstrijo. Samo v eni panogi socialnega skrbstva je bivša Avstrija prehitela Nemčijo. Pokojninsko zavarovanje nameščencev je namreč uvedla Avstrija dokaj prej nego nemška država. Zaradi tega si je smela avstrijska država lasirati, da je od nje zasnovano pokojninsko zavarovanje nameščencev njena lastna, samonikla ustvaritev.

Komaj sta bila v bivšem avstrijskem parlamentu sprejeta zakona o nezgodnem in bolniškem zavarovanju delavcev, so se že začeli oglašati zasebni nameščenci ter so zahtevali, da naj se uredi tudi pokojninsko zavarovanje nameščencev. Od leta 1888. naprej so neprestano dohajale prošnje na centralno vlado in na parlament, da naj se čimprej začne delo za ustvaritev pokojninskega zavarovanja. Leta 1893. se je poslanska zbornica v posebni resoluciji izjavila za uvedbo pokojninskega

zavarovanja. To je dalo vladi povod, da je izdelala zakonski osnutek, ter ga leta 1901. predložila parlamentu. Poslanska zbornica je začela takoj razpravljati o tem osnutku; vendar se javnost za vse te razprave ni mnogo zanimala. Gosposki zbornici se je izročil osnutek šele leta 1906. Komaj pa je začela gosposka zbornica pretresati zakonski osnutek, so se takoj oglasili udeleženi krogi. Pri tem se je pokazalo, da so mnenja o potrebi pokojninskega zavarovanja celo pri najbolj prizadetih osebah zelo različna. Gosposki zbornici je bilo o tej stvari predloženih 560 peticij. Od teh je bilo 217, ki so zahtevale, da se pokojninsko zavarovanje sploh opusti, 222 pa, da naj se uvede po osnutku, kakor ga je že sprejela poslanska zbornica. Ostalih 121 peticij je zahtevalo, da naj se od poslanske zbornice sprejeti osnutek izpremeni.

Vzlic številnim protestom je tudi gosposka zbornica pri-trdila sklepu poslanske zbornice. Zakon o pokojninskem zava-rovanju nameščencev je bil dne 16. decembra 1906. leta sank-cioniran ter v prvi številki državnega zakonika leta 1907. objavljen. V veljavo naj bi stopil zakon s 1. januarjem l. 1909. Še preden pa je stopil zakon v veljavo, so številni poslanci z interpelacijami zahtevali, da naj se zakon novelira, ker ne ustreza svojemu namenu in zlasti tudi ne potrebam prizadetih krogov. Vlada je na vse te interpelacije odgovorila, da ne more prevzeti iniciative za noveliranje zakona, dokler zakon sploh še ni stopil v veljavo, češ da je treba počakati, kako se bo zakon obnesel v praksi, in da tudi sicer razni ugovori, ki se pojav-ljajo zoper zakon, drug drugemu nasprotujejo, in da je vsled tega treba, da se vsi ti ugovori pojasnijo in nazoni razčistijo. Pač je vlada izjavila, da je pripravljena sodelovati, ako bi po-slanska zbornica sama izdelala predloge za noveliranje za-kona.

Še hujši odpor se je pojavil, čim se je začelo pokojninsko zavarovanje praktično izvajati. Številne osebe, ki jih je zakon brez dvoma namerjal pritegniti pokojninskemu zavarovanju, so se skušale dolžnosti zavarovanja odtegniti. Popolnoma pone-srečena stilizacija določb, ki so osnavljale dolžnost zava-rovanja, je vse take poskuse olajševala in naravnost pospeševala.

Določbe o dolžnosti zavarovanja so bile tako nejasne, da so bila upravna oblastva, ki naj bi o tem odločevala, v največji zadregi. Nekoliko več jasnosti je prišlo šele, ko je upravno sodišče izdalo nekoliko načelnih razsodb.

Zakon pa je bil tudi še v marsikaterem drugem oziru pomanjkljiv in pogrešen. Nezadovoljnost, ki jo je vzbudil, je bila vseobča. Nezadovoljni so bili delodajalci, češ da je zavarovanje nepotrebno, zanje same posebej pretežko breme, ki se ne da opravičiti; nezadovoljni pa so bili tudi zavarovanci, češ da so stroški zavarovanja previsoki, zavarovalne dajatve pa nezadostne. Velika organizatorična napaka je tudi bila, da se je dopustilo pokojninsko zavarovanje pri raznih nadomestnih zavodih in z raznimi nadomestnimi pogodbami.

Praksa je pokazala, da so hibe in pogreški zakona tako težki in bistveni, da bo izvedba pokojninskega zavarovanja nameščencev naravnost onemogočena, ako se ne bo postavila čimprej na drugo podlago. Iniciativa za preuredbo pokojninskega zavarovanja je izšla iz poslanske zbornice; pri preuredbi sami pa je smotreno sodelovala tudi vlada. Pretresanje številnih predlogov za preosnovanje pokojninskega zavarovanja je bilo poverjeno socialnopolitičnemu odboru poslanske zbornice. Ta odbor je po temeljitem posvetovanju izdelal osnutek za noveliranje zakona o pokojninskem zavarovanju, ki je bil v poslanski zbornici sprejet meseca januarja l. 1914. Gosposka zbornica o tem zakonskem predlogu ni utegnila več razpravljati, ker je bil med tem državni zbor odgoden.

Ker bi nadaljnje zavlačevanje nujno potrebne reforme pokojninskega zavarovanja občutno oškodovalo pravice zavarovancev, je bil osnutek zakona, kakor ga je sprejela poslanska zbornica, objavljen s cesarsko naredbo 25. junija 1914 (štev. 138 drž. zak.). — Slednja je bila pozneje še popolnjena s cesarsko naredbo 28. avgusta 1914 (štev. 225 drž. zak.). — Avstrijski zakon od 16. decembra 1906 izpopolnjen, oziroma izpremenjen s pravkar navedenima cesarskima naredbama je še dandanašnji podstava pokojninskemu zavarovanju v Sloveniji in Dalmaciji. Pokojninsko zavarovanje v teh pokrajinah pa se je moralo seveda prilagoditi novim državnopravnim razmeram, nastalim po

prevratu, prav tako pa tudi docela izpremenjenim gospodarskim in socialnim prilikam. — To se je zgodilo z jugoslovanskim zakonom o pokojninskem zavarovanju nameščencev v Sloveniji in Dalmaciji z dne 12. maja 1922. — O pokojninskem zavarovanju nameščencev, kakor ga je zasnoval ta zakon, je v naslednjem podrobneje razpravljati, poprej pa je pojasniti pravi pomen in namen pokojninskega zavarovanja nameščencev.

II. Bistvo in pomen pokojninskega zavarovanja nameščencev.

Bolniško in nezgodno zavarovanje je v prvi vrsti namenjeno manuelnim delavcem; gre tu predvsem za socialne odredbe v prid delavskemu stanu. Dasi so bolniškega in nezgodnega zavarovanja sicer deležni tudi obratni uradniki, torej duševni delavci, je vzlic temu omenjeni instituciji, kakor nam jasno kaže njih zgodovinski razvoj, v prvi vrsti presojati kot skrbstveni instituciji, ki so njih dobrote namenjene najnižjemu sloju, to je delavskemu stanu. Po svojem bistvu nekaj drugega je pokojninsko zavarovanje nameščencev. Pokojninsko zavarovanje ni socialna uredba, ki bi bila namenjena delavcem, pač pa je to uredba socialne politike za srednji stan. Pokojninsko zavarovanje nameščencev je najmlajša panoga socialne politike.

Socialna politika se je v svojih prvih početkih popolnoma izčrpala v reševanju delavskega vprašanja. To je bilo popolnoma v skladu z nauki, ki jih je razširjal takozvani znanstveni socializem; ta srednjega stanu sploh ni priznaval. Po njegovih naukih morajo veliki obrati nujno absorbirati male obrate; ta proces se nadaljuje toliko časa, dokler ni vse proizvodnje in razdeljevanje gospodarskih dobrin združeno v nekaterih maloštevilnih velepodjetjih. Nasproti tem velepodjetjem stoji armada proletariata. V tem procesu ni prostora za srednji stan; v boju med kapitalom in delom mora srednji stan nujno izginiti. Od srednjega stanu se samo nekateri poedinci povzpnejo v vrsto kapitalistov, vsi drugi pa se pogreznejo v proletariatu. Iz tega vidika je presojal znanstveni socializem tudi vso socialno politiko; njegovo socialno politiko je docela absorbiralo delavsko vprašanje. Posebnih odredb na korist srednjemu stanu znanstveni socializem ni smatral za potrebne, ker mu je bil srednji

stan samo nekaka začasna grupacija, ki mora itak slej ali prej izginiti.

Po naukih znanstvenega socializma bi moral srednji stan propadati; biti bi ga moralo čim dalje manj. Statistika pa nasprotno dokazuje, da temu ni tako. Dognano je, da srednji stan v boju za obstanek ni podlegel, da se marveč vzdržuje. Če primerjamo podatke ljudskega štetja v letih 1890, 1900 in 1910 vidimo, da se število pripadnikov srednjega stanu ni zmanjšalo, pač pa nasprotno, da srednji stan po številu narašča, najsi tudi le polagoma. Res je sicer, da se zmanjšuje število oseb, ki imajo svoj samostojen pridobitek in da je vsled tega manj pripadnikov srednjega stanu, ki samostojno pridobivajo, kakor mali podjetniki, trgovci in obrtniki, nasprotno pa je dokazano, da narašča število oseb, ki sicer nimajo samostojnega pridobitka, ki pa se vzlic temu po svoji izobrazbi, po svojem delu in po svojem mišljenju prištevajo srednjemu stanu, nikakor pa ne proletariatu. V to kategorijo spadajo zlasti višje kvalificirani nameščenci v trgovski stroki. Po statistiki je ugotovljeno, da zlasti število takih nameščencev vzlic napredujoči kapitalistični organizaciji stalno narašča. S tem je ovržen tudi nauk znanstvenega socializma o nujnem propadanju srednjega stanu.

Da je srednji stan tudi za državo in človeško družbo posebne važnosti, ni treba posebej poudarjati. Že Aristotel je spoznal veliko važnost srednjega stanu. Po njegovem nazoru sta prava svoboda in prava socialna blaginja tem jačje zajamčeni, čim močnejši so srednji stanovi. Da je Aristotel pogodil globoko resnico, izpričuje vsa zgodovina.

Čim smo se dokopali do spoznanja, da srednji stan dejanski obstoji in da je potreben v državnem in družabnem organizmu, nam mora biti tudi jasno, da se mora vse, kar je treba, ukreniti za vzdržanje srednjega stanu v boju za obstanek. Jasno je, da mora socialna politika tudi srednji stan prištevati svojemu področju.

Pripadniki srednjega stanu so samostojni, če samostojno pridobivajo ali pa nesamostojni, ako se preživljajo na ta način, da udinjajo svoje duševne sile tujemu podjetniku. Socialna politika mora skrbeti i za samostojne i za nesamostojne pripad-

nike srednjega stanu. Načini, kako naj se pomaga samostojnim in nesamostojnim pripadnikom srednjega stanu, so seveda različni. V našem obrtnem pravu so razne odredbe, ki namerjajo zaščititi malega in srednjega obrta; razen tega so tudi različne institucije, ki naj pospešujejo razvoj malega in srednjega obrta. Vse te uredbe so namenjene samostojnim malim podjetnikom, ki se grupirajo v srednjem stanu. Z bistveno drugimi uredbami pa je treba podpreti tiste pripadnike srednjega stanu, ki nimajo samostojnega pridobitka. Najvažnejša taka uredba je pokojninsko zavarovanje.

Podjetniki srednjega stanu imajo zasiguran svoj obstanek v svojem podjetju. Podjetje preživlja podjetnika, dokler je zdrav in za delo zmožen, preživlja ga pa tudi še pozneje, ko ne more več sam delati. Če si ni nič prihranil za svojo starost, lahko odda svoje podjetje v zakup drugi osebi ali ga proda; po njegovi smrti nadaljujejo podjetje vdova in njegovi nedoletni otroci. Podjetnik je torej kolikor toliko preskrbljen tudi še potem, ko ne more več sam delati.

Drugače je pri nameščencih, ki nimajo samostojnega podjetja, marveč služijo v tujem podjetju. Kakor je organizirano narodno gospodarstvo sedaj, se ne obeta mnogo nameščencem, da bi se utegnili osamosvojiti ter postati samostojni podjetniki. Za ustanovitev podjetja je treba kapitala, ki nameščencu navadno ni na razpolago; za mala nova podjetja pa vrhtega poleg obstoječih velekapitalističnih podjetij ni pravega prostora. Nameščenec ostane v večini primerov v službi pri tujem podjetju do svoje smrti, oziroma dokler ne postane nesposoben za delo. Že iz tega razloga je treba nameščence preskrbeti za tisti čas, ko zaradi starosti ali invaliditete ne bodo mogli več služiti. Skrbeti je treba tudi za svojce, če nameščenec umre. Žene nameščencev iz srednjega stanu same navadno ne pridobivajo, temveč živijo docela od zaslužka svojih mož, otroci nameščencev se posvečajo navadno višjim poklicom, ki je zanje treba dolgoletne izobrazbe. Eksistenca žen in otrok je ogrožena, čim odpade njih vzdrževatelj, oziroma čim njih vzdrževatelj sam ne more več delati. Vse to dokazuje, kako je nujno potrebno, da se srednjemu stanu, ki nima samostojnega pridobitka,

bitka, preskrbi pomoč in podpora za tiste prilike, ko vzdrževatelj rodbine sam ne more več skrbeti zase in za svojo rodbino.

Ni dvoma, da je pokojninsko zavarovanje nameščencev upravičeno in pa tudi v resnici potrebno.

Zavarovanje pa ni samo v interesu nameščencev, temveč tudi v interesu njih službodajalcev, kajti z vso vnemo se more posvetiti delu za tuje podjetje samo oni nameščenec, ki ga ne tarejo skrbi za bodočnost.

Posebne politične važnosti je tudi, da se zadovolji nameščenec; tega ni treba posebej poudarjati, če pomislimo, kakšna vloga je ravno nameščencem srednjega stanu odkazana v družabnem in državnem življenju.

Ugovori podjetnikov, da jim nalaga pokojninsko zavarovanje pretežno finančno breme, tudi niso utemeljeni, saj je dobro znano, da podjetniki to breme s časom prevajajo na celotno narodno gospodarstvo. Premije, ki jih morajo plačevati podjetniki, se smatrajo kakor produkcijski stroški, ki se kakor drugi produkcijski stroški prevajajo na konsum. Premije so za podjetnika le toliko časa neprijetno breme, dokler se proces prevalitve še ni izvršil. Tu imamo isto prikazen, kakor pri neposrednih davkih sploh. Sladkorne tovarne, pivovarne prevajajo neposredni davek, ki ga morajo plačevati, na konsum; konsument je slednjič tisti, ki v resnici plača neposredni davek. Ravno tako je pri zavarovalnih premijah.

Težje breme so zavarovalne premije za zavarovance; toda tudi zavarovanci si pomagajo. V normalnih razmerah se upoštevajo taki izdatki, kakor so stroški zavarovanja, pri določitvi plače. Premije se kalkulirajo v plačah, ki jih nameščenci zase zahtevajo. Normalni pojav je torej, da prevale nameščenec breme zavarovanja na službodajalca in sicer v obliki plače, službodajalec pa celo breme na konsumente, kar se izraža v prodajni ceni.

Pokojninskemu zavarovanju je namen, da preskrbi nameščencu pomoč za tisti čas, ko ne bo več sposoben za delo. Pokojninsko zavarovanje ne predvideva, oziroma ne zahteva absolutne nesposobnosti za delo, marveč nudi pomoč, čim po-

stane nameščenec nesposoben izvrševati poklic, ki si ga je izbral. Prebiranje poklica pri nameščencih za višje kvalificirane službe ni tako lahko kakor pri manualnih delavcih. Manualni delavec, ki ne more opravljati dela, ki si ga je prvotno izbral za svoj poklic, dobi lahko v drugi stroki delo, ki ga preživi. Drugače je pri duševnih delavcih. Duševni delavec, ki ne more več izvrševati poklica, ki se je zanj pripravil, more le težko dobiti primerno službo v drugi stroki, ki bi ga preživljala. Zato je bilo treba napraviti razliko med bolniškim in nezgodnim zavarovanjem delavcev na eni strani in med pokojninskim zavarovanjem nameščencev na drugi strani. Pri bolniškem in nezgodnem zavarovanju je pogoj, da se dajejo podpore, nesposobnost za pridobitev sploh, dočim je pri pokojninskem zavarovanju pogoj takozvana poklicna invaliditeta. Nameščenec naj dobi rento, čim ne more več izvrševati svojega poklica. Pokojninsko zavarovanje pa naj ne skrbi samo za nameščenca, dokler živi, marveč naj nudi po nameščenčevi smrti pomoč tudi njegovim svojcem, namreč vdovi in nepreskrbljenim otrokom. Vdova naj dobiva zase vdovnino, za svoje nedoletne in nepreskrbljene otroke pa prispevke, da jih more odgojiti in izobraziti za njih bodoči poklic.

III. Obveznost pokojninskega zavarovanja in njeni kriteriji.

Pokojninskemu zavarovanju so po § 1. p. 2 zavezani oni nameščenci, zaposleni na bivšem avstrijskem ozemlju kraljevine SHS,

- 1.) ki so dovršili 18. leto starosti,
- 2.) ki dobivajo od istega službodajalca prejemke, ki znašajo, računjeno na vse leto, najmanj 600 kron in
- 3.) ki imajo, kakršna je pač njih služba, uradniški značaj ali pa redoma izvršujejo pretežno duševna službena opravila.

Kriteriji, ki jih navaja zakon za obveznost zavarovanja, niso posebno točni, pa tudi ne dovolj jasni. Oglejmo si nekoliko поблиže one bistvene momente, ki utemeljujejo zavarovalno dolžnost!

Obvezno pokojninsko zavarovanje je omejeno na one nameščence, ki so zaposleni na bivšem avstrijskem ozemlju kra-

ljevine SHS. Bivšemu avstrijskemu ozemlju se prištevajo razen tega ozemlja tudi vsi oni kraji, ki sicer še spadajo v območje velikih županij v Sloveniji in Dalmaciji. Obvezno pokojninsko zavarovanje obsega torej poleg slovenskega ozemlja bivše Avstrije tudi vse prekmursko ozemlje, ki je prej spadalo pod ogrsko krono in je sedaj v upravnem oziru priklopljeno mari-borski veliki županiji.

Prvi pogoj, da se osnuje zavarovalna dolžnost, je potemtakem zaposlenost na omenjenem ozemlju. Za nameščence, ki so na tem ozemlju zaposleni, velja zavarovalna dolžnost brez ozira na to, ali je nameščenec ali njegov službodajalec tuzemec ali inozemec. Inozemske firme, ki imajo nameščence v Sloveniji ali v Dalmaciji, so ravno tako podvržene zakonu, kakor tuzemske. Ako bi imela n. pr. inozemska firma v Sloveniji stalno uredbo (obratovalnico, podružnico), kjer bi sprejemala naročila, kjer bi poslovala z naročniki Slovenije, bi morala svoje tukajšnje nameščence pravtako zavarovati kakor vsaka domača firma.

Nameščenci tuzemskih obratov, ki so zaposleni pri podružnicah v inozemstvu, pa se nasprotno ne morejo smatrati, da so v tuzemstvu zaposleni. Isto velja glede potnikov, ki so določeni izključno zato, da nabirajo odjemalce v inozemstvu. Za vse te nameščence ne velja zavarovalna dolžnost.

Drugi pogoj, da se osnuje zavarovalna dolžnost je, da je nameščenec dovršil 18. leto svoje starosti. Zavarovalna dolžnost začenja torej šele z dovršenim 18. letom.

Nadaljnji pogoj je, da ima nameščenec pri istem službodajalcu najmanj 150 dinarjev službenih prejemkov na leto. Bistveno je, da ima nameščenec pri istem službodajalcu vsaj 150 dinarjev letnih službenih prejemkov. Pogoj je torej, da dobiva nameščenec te prejemke iz enega službenega razmerja. Ako sta se službodajalec in nameščenec pogodila, da bo nameščenec iz službenega razmerja, ki ga je sklenil s tem službodajalcem, dobival na leto najmanj 150 dinarjev, je pogoj izpolnjen in zavarovalna dolžnost osnovana. Ali bo službeno razmerje v resnici trajalo eno leto in ali bodo vsled tega prejemki, ki jih bo službodajalec izplačal nameščencu, dejanski dosegli ta znesek,

ni potrebno. Ako je nameščenec hkratu pri več službodajalcih zaposlen, pa prejemki pri enem službodajalcu ne dosegaajo zneska 150 dinarjev na leto, potem ni zavezan pokojninskemu zavarovanju. najsi tudi presegajo službeni prejemki iz vseh službenih pogodb skupno znesek 150 dinarjev na leto. V tem primeru namreč ni izpolnjen bistven pogoj, ki ga zahteva zakon, da ima nameščenec pri istem službodajalcu najmanj 150 dinarjev službenih prejemkov na leto. Službenim prejemkom se ne prištevajo samo plače v denarju, stanarine, aktivitetne in funkcijske doklade, marveč tudi razni nestalni prejemki, kakor tanjijeme, potem pa tudi vsakovrstni naruralni prejemki.

Nadaljnji pogoj, ki ga zahteva zakon, je, da ima nameščenec svojstvo uradnika ali pa, da opravlja pretežno duševna opravila.

Karakteristika, ki jo podaja zakon, ni točna, pa tudi ne posebno srečna.

Uradnik je v pravem smislu besede tisti, ki opravlja javno službo ali ki je član javnega oblastva. Kdor opravlja javne posle, tega imenujemo uradnika. O nameščencih, ki so v zasebnih službah, pravzaprav ni moči govoriti, da so uradniki.

Če pravi zakon, da je pokojninskemu zavarovanju zavezan zasebni nameščenec, ki ima svojstvo uradnika, tega ni jemati dobesečno. Opozoritev na svojstvo uradnika se mora smatrati zgolj kot nekaka primera. Pokojninskemu zavarovanju bodi zavezan vsak zasebni nameščenec, ki je z ozirom na svojo službo prilično v tistem položaju, kakor javni uradnik. Javni uradnik je odvisen, nima samostojnega pridobitka ter tudi ne nade, da bi se osamosvojil; zato je treba preskrbeti javnega uradnika za tisti čas, ko radi starosti ali nezmožnosti za delo ne bo več mogel služiti. Če je zasebni nameščenec po svoji službi in po svojem socialnem stališču v takem položaju, kakor javni uradnik, potem je tudi zanj treba skrbeti; zato bodi zavezan pokojninskemu zavarovanju.

Ako zasebni nameščenec sicer nima svojstva uradnika, je pokojninskemu zavarovanju zavezan, ako opravlja pretežno duševna opravila. Duševna so ona opravila, ki niso telesna ali

manuelna. Zavarovanju zavezani so samo nameščenci, ki pretežno opravljajo duševna dela; če opravljajo pretežno duševna dela, so zavarovanju zavezani, najsi poleg duševnih opravil tudi opravljajo telesna dela.

Ali so opravila, ki jih opravlja zasebni nameščenec po svojem bistvu duševna, je v vsakem konkretnem primeru posebej ugotoviti. Ravnotako je treba za vsak konkretni primer ugotoviti, ali prevladujejo duševna ali telesna opravila, ako so nameščencu poleg duševnih opravil odkazana tudi telesna dela.

Kdaj je služba pretežno duševna, oziroma katere službe se morajo smatrati za pretežno duševne, ni moči povedati v naprej z apodiktično sigurnostjo. Dvomom, pomislekom so vrata na stežaj odprta. Kar smatra kdo za duševno delo, je drugemu zgolj mehanično delo, ki zanj ni treba napenjati duha. Zakonodajalec si je bil v svesti, da je kriterij »duševne službe« zelo problematične vrednosti, zato podaja oblastvom, ki naj preso-jajo in kvalificirajo službe po njih kakovosti, nekatera navodila, kako naj se tolmači pojem »duševna služba« oziroma »duševno opravilo«.

Za duševna opravila označuje zakon n. pr. nastopna opravila: vzgojevanje in poučevanje, izvrševanje svobodnih umetnosti brez ozira na umetnostno vrednost del, vodstvo obratov, obratnih oddelkov ali poslovalnic, višje nadzorstvo nad delom drugih oseb, pisarniška in kontorska služba itd. Zavarovalne dolžnosti nadalje ni za službe poslov in za neposrednje sodelovanje obrtnih, rudarskih, poljedelskih in gozdarskih delavcev in učencev pri proizvajanju blaga.

Zadnji pogoj pa je, da opravlja nameščenec zadevna opravila na podlagi službenega razmerja. Obstoj službenega razmerja je bistveni pogoj zavarovalne dolžnosti. Službeno razmerje se sklene s posebno pogodbo; nikakor pa ni treba, da se je službena pogodba sklenila pismeno. Zadostuje tudi usten dogovor, zadostujejo pa eventualno tudi konkludentna dejanja, da je moči sklepati na službeno razmerje. Kadar nastane dvom, ali obstoji službeno razmerje ali gre za dela, ki jih je kdo prevzel kot podjetnik, bo treba vselej ugotoviti, kako se je

zadevni pogodbenik zavezal opraviti delo oziroma službo. Nameščenec daje svojo delovno silo na razpolago službodajalcu, podjetnik pa se zgolj zaveže, da bo izvršil določeno delo, ne da bi se sicer odpovedal pravici, svobodno razpolagati s svojo delovno silo.

Nameščenec, ki dá s pogodbo vso svojo delavno silo na razpolago drugi osebi, ne more biti samostojen podjetnik, temveč je uslužbenec; veže ga službeno razmerje z osebo, ki ji je dal svojo delavno silo na razpolago. Zavarovalni agent, ki se je s pogodbo zavezal, da bo vse svoje moči posvetil zavarovalni družbi, je uslužbenec te družbe in kot tak zavezan pokojninskemu zavarovanju, če so glede njega izpolnjeni tudi vsi drugi zakoniti pogoji. Nasprotno pa se n. pr. ne more smatrati za nameščenca zdravnik, ki se je zavezal bolniški blagajni, da bo dajal zdravniško pomoč njenim članom proti določenemu plačilu, ki si je pa sicer izgovoril prostost, da bo neomejeno izvrševal svoj poklic in ki se tudi sicer ni podvrigel službeni oblasti blagajne.

Za obstoj službenega razmerja je nerelevantno, če je službeno razmerje sklenjeno za daljši čas ali pa samo za krajšo dobo. Časovno omejeno službeno razmerje, pa tudi službeno razmerje, ki je poljubno odpovedano, osnuje zavarovalno dolžnost ravnотako, kakor službeno razmerje, ki je bilo sklenjeno definitivno kot trajno, ali pa kakor življensko nameščenje.

S tem so izčrpani oni kriteriji, ki osnujejo po zakonu dolžnost pokojninskega zavarovanja. Vsi nameščenci, ki so v njih združeni ti kriteriji, so zavezani pokojninskemu zavarovanju. Dolžnost zavarovanja pa seveda ne velja za one nameščence, ki jih zakon izrečno izvzema. Tako n. pr. so izvzeti po § 2. p. z.: osebe, ki bi postale prvič zavezane zavarovati se, ko so že dovršile 55. leto starosti, potem nameščenci dvora, države in njihju zavodov in podjetij, odvetniški in notarski kandidati i. t. d.

IV. Uvrstitev zavarovanju zavezanih oseb.

Za izvedbo pokojninskega zavarovanja se uvrščajo zavarovanju zavezane osebe na podstavi svojih letnih prejemkov v nastopne plačilne razrede, na novo urejene z naredbo ministra

za socialno politiko od 1. oktobra 1923, št. 338 Ur. l., in veljavne od 1. januarja 1924.

Plačilni razred	Vračunljivi letni prejemki od dinarjev do	Zavarovani letni prejemki dinarjev
I.	150 — 2400	1850
II.	2401 — 4200	3600
III.	4201 — 6000	5400
IV.	6001 — 8640	7200
V.	8641 — 10200	9000
VI.	10201 — 12000	10800
VII.	12001 — 14400	12600
VIII.	14401 — 17280	14400
IX.	17281 — 20400	16250
X.	20401 — in več	18000

Za uvrstitev v plačilni razred so merodajni letni prejemki, ki so zavarovancu po službeni pogodbi zagotovljeni, oziroma ki jih dobiva zavarovanec iz službenega razmerja, zavezanega zavarovalni dolžnosti.

Letnim prejemkom se morajo razen plače v denarju vračunati tudi stanarina, aktivitetne, funkcijske in vse ostale doklade, nadalje dogovorjeni izpremenljivi prejemki (tantijeme, provizije i. t. d.), slednjič tudi naravni prejemki, najsi bodo katerekoli vrste.

Naravno stanovanje, prosto kurjavo in razsvetlavo, kakor tudi prehrano je vračunati z zneskom, ki ga od časa do časa določa minister za socialno politiko ali z njegovo pooblastitvijo pristojni veliki župan za posamezne okraje svojega območja.

Za uvrstitev v plačilne razrede so, kakor omenjeno, merodajni prejemki, ki jih dobiva zavarovanec v zavarovanju zavezani službi. Za zavarovanje je odgovoren službodajalec. Stvar je enostavna, če je zavarovanec samo pri enem službodajalcu zaposlen.

Komplikacije pa nastanejo, če je isti nameščenec hkrati pri različnih službodajalcih zaposlen in če ustanavlja služba pri vsakem službodajalcu zase zavarovalno dolžnost. V tem primeru je treba razrešiti vprašanje, ali mora vsak službodajalec

zavarovati nameščenca ali pa zadostuje, da ga zavaruje samo en službodajalec. V slednjem primeru je seveda vprašanje, kateri službodajalec naj zavaruje nameščenca. Vsa ta vprašanja je zakon razrešil takole:

Ako zaposluje sporazumno več oseb istega nameščenca, če tudi vsaka oseba proti posebnemu plačilu, jamčijo vsi službodajalci nerazdelno za zavarovanje tega nameščenca. Podstava zavarovanju v tem primeru so vsi prejemki, ki jih dobiva nameščenec skupaj od vseh službodajalcev. Ta določba velja le, če porabljaajo istega nameščenca sicer različni službodajalci, vendar pa v medsebojnem sporazumu. Če tega sporazuma ni, je nameščenec zavezan zavarovanju samo glede svojega glavnega opravila. Ako je torej nameščenec zaposlen pri različnih službodajalcih, ne da bi bilo med temi službodajalci sporazuma, je zavezan zavarovati se samo glede onega opravila, ki se mora smatrati za njegovo glavno opravilo. Za glavno opravilo velja služba, ki je najvišje plačana. Če so vse službe enako plačane, se mora glavno opravilo določiti po drugih za to merodajnih kriterijih. Kot taki kriteriji prihajajo v poštev: prejšnja zaposlenost in nje zveza s sedanjo zaposlenostjo, izobrazba nameščenca in nje odnos do zaposlenosti, daljša doba službenega razmerja i. dr.

(Dalje prih.)

Ali t. zv. »posebne izdaje« res niso »periodične tiskovine«?

Dr. Vladimir Knaiflič.

Za laika čudno vprašanje. Pa tudi nemalo ljubljanskih praktičnih pravnikov je začudeno pogledalo, ko sem jim nedavno predložil to vprašanje, češ: »Ali sme biti sploh dvom o tem? Kaj pa je posebna izdaja pravno drugega, kot obično izdaje dnevnika?«

Veljalo pa je doslej še drugo mnenje, namreč da so t.zv. »posebna izdaja« listov neperiodične tiskovine!

To naziranje je zgrešeno, ker pojmovno napačno, pa se tudi formalno ne sklada z zakonom. Doslej veljavno naziranje se mora de iudicatura ferenda odstraniti.

Obdolženec H. B., tiskarnar, je bil s sodbo okrajnega sodišča v Ljubljani krivim spoznan prestopka po § 17. tisk. zak., storjenega »s tem, da dne 28. julija 1924 v Ljubljani kot tiskarnar posebne izdaje dnevnika »Jutro« z istega dne ni predložil policijski oblasti in državnemu pravdnilstvu najmanj 24 ur pred razpečavanjem oziroma ker je pričel z razpečavanjem te posebne izdaje pred potekom 24-urnega roka brez posebnega dovoljenja policijske oblasti ozir. državnega pravdnilstva. Razlogi: Dejanski stan, ki vsebuje vse zakonite znake prestopka § 17. tisk. zak., je dokazan po policijski ovadbi, zadevni posebni izdaji »Jutra« in dopisom policijske direkcije.« Slično je bil približno dva meseca poprej obsojen neki drugi tiskarnar.

Vzklic je deželno sodišče kot neutemeljen zavrnilo. V kratkih ustnih razlogih je gosp. predsednik senata zlasti naglašal, da je že utrjena stara pravilna judikatura v tem pogledu, v pismenem odpravku sodbe je naglas poleg tega še na utemeljitvi: »Da ni smatrati posebnih izdaj periodičnih listov za periodične tiskovine, je jasno, če se upošteva, da je pravočasna prijava potrebna ravno radi tega, da policijsko oblastvo pravočasno pripravi cenzurni aparat. Ker pri periodičnih tiskovinah ve v naprej, kdaj bodo izšle, ima cenzurni aparat že pripravljen, pri posebnih izdajah pa tega ne ve.«

S to utemeljitvijo se je vzklicno sodišče vsekakor potrudilo, da stvarno utemelji sodbo, katero je po svoji vesti smatralo za pravilno de lege lata. Žal se je motilo. Iz judikature avstr. kasacije naj omenim: Br. 733, 3795, 2691 Nowakove zbirke (Sg), cit. pri Manzu, IV/2, 23. rev. izd. 1912/1918., pri § 17. tisk. zak., in še nekaj drugih sličnih sodb, kojih citiranje bi pomenilo tautologijo, — razen sodbe br. 4121, ki je iz najnovejšega časa tik pred vojno in je ž njo dunajska judikatura svoje staro stališče vendar le v bistvu opustila.

O cenzuri in cenzurnem aparatu ne bomo razpravljali. Cenzure smo že povsodi osvobojeni, od 1694, ko je bila odpravljena v Angliji, do 1848, ko je padla v Italiji, Švici in Avstriji, — 1905 v Rusiji, 1908 v Turčiji. »Cenzura« je namreč točno opredeljen pravni pojem, čigar beseda se ne sme porabljati za drug pojem, oni, na katerega je sodišče mislilo. Le izjemoma smo cenzuro v vojni zopet imeli, — po vsej Evropi, po vsem svetu. Dandanes velja de jure cenzura le v Rusiji SSSR, če izvzamemo oddaljene kraje, kakor turško republiko itd. Cenzure torej nimamo. (Prim. čl. 2. Zakona o štampi: »Ne može se ustanoviti ni cenzura, ni kavcija, ni kakva druga preventivna mera . . .«)

V brezcenurnih zakonodajah poznamo tri tipe tiskovnega prava, t. j. prava, ki urejuje svobodo tiska. Anglija, Belgija, Danska tvorijo skupino »brez policijske prijave.« V drugi skupini »z dolžnostjo policijske prijave« so Francija, Italija, Španija, republ. Avstrija. V tretji skupini so tiskovna prava »s policijskim dovoljenjem«: Češka, Hrvatska in nekdanje avstrijske pokrajine Jugoslavije, Slovenija z Dalmacijo.

Med prvo in drugo skupino sta Norveška in Švica, med drugo in tretjo Nemčija in Madžarska 1914—1920, Vojvodina danes. Kompozit vseh treh sistemov je Švedska. Italija in Češkoslovaška sta z novelami svoj karakter v raznih smereh spremenili. Fašistovska Italija in katoliška Madžarska sta zopet uvedli cenzuro in represijo.

Avstrijsko tiskovno pravo temelji na zakonih 17. decembra 1862, z novelo 15. oktobra 1868, obrtnem redu 20. decembra 1859, § 16., z dodatki: Odprava kolka, odprava kavcije; ur. instrukcija; končno — že po 1918, — dovoljenje kolportáže; dalje velja subs. odvzem poštnega debita (inozemskim tiskovinam), ter zakon o zaščiti države in §§ 13. in 138. Ustava. S slednjimi predpisi so deloma derogirani odn. novelirani tudi predpisi § 493. k. pr. r. o objektivnem postopku ter zakon o suspenziji tisk. svobode ob izjemnem stanju, z dne 5. maja 1899. §§ 1 in 7.). Na policijsko dovoljenje je torej vezano izdajanje novin (»periodičnih tiskovin«) (§§ 10. in 11. tisk. zak.), — do-

voljenje se smatra za dano, če policijsko oblastvo v 8 dneh po prijavi ni ničesar ukrenilo. Ta določba o dovoljenju odnosno 8 dnevnem čakanju nanj je z Ustavom derogirana, ker »sprečava« (čl. 13.), potrebna je pa še prijava po §§ 10. in 11 tisk. zak. Ustav pomeni torej premembo zgoraj navedene skupine, prestop iz tretje v drugo.

Kaj je »periodična tiskovina«, določa § 7. To je tiskovina, ki izhaja najmanj enkrat na mesec, četudi v neenakih rokih. Izvzeti so poedini zvezki celotnega, zaokroženega ali zaključenega dela, ki izhaja v nadaljevanjih ali zvezkih. — Kot del poedinega broja ali zvezka (»Blattes oder Heftes«) — scilicet »periodične tiskovine«! — smatra se vsaka priloga, ki se izda istočasno in se ne prodaja posebej v prenumeraciji (ki se torej ne more posebej naročiti). Glasom sodbe br. 2234. Now. označa periodično tiskovino po svojem pojmu neka »kontinuiteta in koneksiteta, ne le zunanja, marveč tudi notranja, s katero je medsebojno vezana nedokončana in vedno nadaljevana vrsta stalno sledečih si objav različne vsebine.«

K pojmu periodične tiskovine je izjavil gen. prok. Glaser v poročilu 1885, kateremu je pritrdilo justično ministrstvo z odlokom 25. februarja 1885 št. 3334.: »Zdi se, da misli § 7. odst. 1. le na to, da izide periodična tiskovina vsaj enkrat na mesec. Toda gledati je treba na enoto, ki šele opravičuje, da govoriš o isti tiskovini, ki večkrat izhaja, — kajti če bi te enote ne bilo, je enkratno izdanje enako le enkratni nakladi. § 7. torej že predpostavlja pojem periodične tiskovine, ne pa, da bi ga šele ugotovil; on ta pojem le utesnjuje s tem, da zahteva minimalno mesečno izhajanje.« Srb. zakon o štampi 1904 govori i o povremenim spisima, i posebej o listima i novinama, je torej točnejši in je z jasnostjo odpravil kontroverzo, ki pri avstrijskem tiskovnem zakonu izvira zgolj iz nespretne terminologije in iz formalizma interpretatorja, — pri bivšem justičnem ministrstvu in večkrat pri kasaciji tudi iz namenov »justične politike« glede na liste. § 2. hrvatskega zakona o porabi štampe 1875/1908 govori o povremenih in o periodičnih tiskopisih, § 8. določa: »Povremenim ima se smatrati onaj tiskopis, koji izlazi najmanje dva puta na mjesec.« Italijanski Editto sulla stampa 1848/1889 govori v cap. VIII.

»Delle pubblicazioni periodiche«, rabi izraz »un giornale o scritto periodico« (art. 35) ter »un giornale od altro scritto periodico« (art. 36). Nemški »zakon o tisku« 1874 določa v § 7: »Novine in časopisi (Zeitungen in Zeitschriften), ki izhajajo mesečno ali v krajših, če tudi neenakomernih (unregelmässigen) rokih (periodične tiskovine v smislu tega zakona), morajo . . .« itd. Tu je torej *expressis verbis* pojem periodičnosti označen na roke, in omejen na novine in časopise (liste in revije). Tudi avstrijski vladni načrt novega tiskovnega zakona 1902 pravi v § 6. izrečno: »Kot periodična tiskovina naj se smatrajo novine in časopisi, ki izhajajo v mesečnih ali krajših, četudi neenakomernih rokih.« Moderni madžarski tiskovni zakon (veljaven v Vojvodini, Zakon o štampi, 1914), pravi v § 3: Povremeni list je u neprekoračivom roku od jednog meseca izlazeće svake novine ili časopis,*) in tudi pozneje govori o proizvodima štampe in ločeno o povremenim listovima. Avstrijski tiskovni zakon iz leta 1922 je staro označbo dosledno izpustil in govori o »Druckwerke« splošno in o »Zeitungen« (Zeitschriften) posebej, ter slednje definira v § 2.: »Novine v smislu tega zakona so tiskovina z vsebino, čeprav prej ne omejeno; ta tiskovina izhaja pod istim imenom in po tekočih brojih, čeprav v neenakomernih rokih; poedini broji so sicer vsak zase zaključeni, vendar imajo po svoji vsebini neko medsebojno zvezo.« »Projekt zakona o štampi« 1923 govori o »novinama in povremenim spisima.« Mimogrede bodi opomneno, da je ta projekt slabši od originala, srbijanskega zakona o štampi, in da sestavljalec ni upošteval niti drugih tekstov, ni izsledkov doktrine, ni podatkov judikature zadnjih 60 let, — a nič boljša nista kritika in dodatni predlog s strani novinarskih organizacij iz leta 1924.

Nočem tu citirati še brezkončne vrste raznih pisateljev, ki so se izrazili k tej nekdanji sporni točki tiskovnega prava.

*) Cit po izdanju »Mala sbirka krivičnih zakona za Vojvodinu, preveo i sredio dr. Jovan Lemajić, drž. tužilac. Izdanje i štampa štamparije Globus, Novi Sad 1924. Knjižica mrgoli tiskovnih pomot. Tudi v citatu očitno manjka kakšna beseda. Za tukajšnji predmet pa citat zadostuje, ker je jasen namen cit. določbe.

Zadostuj, če citiram starega Liszt a, ki je še vedno starejšina komentatorjev avstrijskega in nemškega tiskovnega prava, čeprav je vrsta njegovih teorij že padla, — 3 vrste tiskovnih deliktov, njegov nauk o odgovornosti — in čeprav je zlasti »Lehrbuch des österr. Pressrechts« v mnogih ozirih zastarel. Liszt trdi v nasprotju z Glaserjem in pred nemškim zakonom, pag. 68: »Avstrijska zakonodaja je torej v § 7. pod »občimi določbami« ugotovila pojem periodične tiskovine. Periodična je, če je podan stik dveh momentov: 1.) Roki izhajanja in 2.) poedini broji niso zaključene »celote«.

Vzporedil sem avstrijsko določbo z nekaterimi drugimi radi paralele. V ničemer namreč ni dan razlog za mišljenje avstrijskega prav. ministrstva in judikature, da je pojem periodične tiskovine že predpostavljen in s § 7. le omejen, marveč smatrajo vse zakonodaje, starejše in novejše, kot samoposebi umevno, aksiomatično naziranje, da je periodična tiskovina pač to, kar se ob običajni rabi jezika more smatrati: Povračanje, izhajanje »iste« tiskovine, t. j. pod istim imenom in z isto smerjo, istim namenom, — torej tudi psihološki kriterij — četudi v neenakih dobah, od 1—2-krat mesečno višje. Vse drugo je nevzdržno. Da spadajo pod pojem »periodične tiskovine« le novine in časopisi (listi in revije) in nič drugega, je danes soglasno mnenje vseh pravnikov na svetu.

Po pojmu periodične tiskovine je periodična tiskovina torej tudi posebno izdanje novin. Prav nobenega razloga ni, da bi se takšno posebno izdanje izvzelo iz tega pojma, ker ono povsem izpolnjuje pogoje § 7. tisk. zakona. Ono je zase zaključeno kakor vsak drugi broj lista, izide v vrsti drugih izdanj lista, kot eden njegovih 6, 7 ali 18 ali več tedenskih, t. j. 25—86 mesečnih brojev, — ali praktično govorjeno, če je »Jutro« izšlo že daví, pa priredi drevi še t.zv. posebno izdajo, je izšlo ta dan dvakrat in ni njegova večerna »posebna« izdaja v smislu § 7. tisk. zak. nič drugačna, kakor njegovo »ne — posebno« ali »običajno« jutranje izdanje. Tako po logičnem pojmu »periodične tiskovine« v zakonodajah sploh, in po tekstu ter smislu veljavne določbe § 7. avstr. tisk. zak. Komentar Schwarze-Appelius smatra »Extrablätter in der Regel als ausserordentliche Beilagen«.

Toda, »povodom opazovanja, da so važnejši dogodki periodični in tiskovini politične vsebine« (ne »izdajateljem«!) dali povod za prirejanje posebnih izdanj, ki izhajajo ločeno in v neenakomernih rokih (sic!), je dalo bivše avstr. prav. ministrstvo drž. pravdnistvom navodila (odloka od 30. julija 1870 in 29. marca 1882), da se takšne posebne izdaje ne smejo smatrati kot deli periodičnih tiskovin, ampak da se mora ž njimi postopati po § 17. tisk. zak., in je torej njih razpečavanje in razpošiljanje pred potekom 24-urne prijavnne dobe dopustno le z dovoljenjem državnega pravdnistva ozir. varnostne oblasti.

Ta ukaz je Avstrijo preživel, čeprav ni z ničemer opravičljiv. Če je pojem periodične tiskovine, po Glaserju, že predpostavljen in s § 7. le omejen, ali če je, po Lisztu, v § 7. ugotovljen, — v obeh primerih je v § 7. dana najožja meja pojma, in tu naštete pogoje izpolnjuje vsaka posebna izdaja lista. Kontinuiteto ima, izšla je v vrsti enakih izdaj istega imena in namena, ni zase zaključena, pa tudi ni priložena, a ni je tudi v prenumeraciji, pa tudi stoji, da to ni »samostojna« tiskovina, marveč je tiskovina po pogojih § 7. in lit. 1.) § 10. tisk. zak. Kdor torej »posebno« izdanje smatra za samostojno neperiodično tiskovino, jo samovoljno iztrga iz reda »periodičnih tiskovin«, med katere spada po celem svojem nastanku. Bivše avstrijsko prav. ministrstvo je s svojima odlokoma delalo novinam silo. Glej Miříčka: »Delikty tiskove«, ki judikaturu kasacije imenuje neodkritosrčno. (§ 21. Judikatura soudu kassačního, § 22. Pokračování). Očita tudi, da se je »podivným způsobem judikatura kassačního soudu postavila na stanovisko přímo protichůdné«, očita »nesprávnost argumentace« in »uvaly kriminálně politické!« Če je sloviti profesor tisk. prava moral tako drastično nagnati avstr. judikaturu, in to l. 1908 v izdanju praške univerzitetne »Knihovny Sborníku věd právních a státních«, potem smem na tem mestu reči vsaj, da je obžalovanja vredno, če se je takšen ukaz vzdržal v veljavi od 1870/82 ne le do 1918, ampak iz razlogov tradicionalnega upoštevanja tradicionalne judikature in praksi tudi še do 1924.

Dobro, — bi mogel kdo ugovarjati. Toda tu gre za »posebno« izdanje, periodično pa je le redno izdanje!

Baš v tem tiči zmeda v pojmu! V smislu tisk. zakona poznam samo eno periodično tiskovino, t. j. list, ki izhaja periodično, vsaj enkrat mesečno, z ostalim, tam navedenim in zgoraj dovolj obširno ponovljenim obeležjem. Pojma »rednega«, »navadnega«, »običajnega« itd. ter »izrednega«, »posebnega«, »extra« — itd. izdanja nista tiskovnopravna pojma, ker oba brez medsebojne razlike ostajata v mejah circumscriptionis legalis, oba padata pod pojem periodične tiskovine. Enakost periodičnih rokov je po zakonu izrečno izključena iz atributov periodičnosti.

Kdor bi pa bil morda še v dvomu, — dasi mora premislek o pojmu zakonito obeležene periodičnosti biti merodajen, — naj ne išče pomoči v spekulacijah iz sedemdesetih let, ko je doktrina z Glaserjem vred bila glede na tiskovno pravo še nekoliko nesigurna, — marveč naj si pogleda, kako nastane list, novina ali »periodična tiskovina« in kako »posebna izdaja«. Tudi tu ni razlike. »Posebna« izdaja nastane le iz nagiba konkurence med listi, kateri bo prej svoje občinstvo obvestil o posebno važnem dogodku (izid volitev ali bitke, sklep mirovne konference, prememba vlade, velika nesreča, atentat itd.) če tudi utegne važnost biti le subjektivna ali omejena na ožji krog interesentov (n. pr. posebna izdaja s skupščinsko interpelacijo). Razlika med »redno« in »posebno« izdajo sploh ni zakonita, ne spada k atributom pojma periodičnosti. Ta razlika ni pravna, marveč je le tehničnega značaja z ozirom na tiskarsko produkcijo in novinsko administracijo, torej na razmerje med »periodično tiskovino« in občinstvom. »Periodična tiskovina« ne pade z neba, marveč je plod kompliciranega izvestilskega uredniškega, tiskarskega in ekspedicijskega značaja. V takem aparatu mora vladati neki red, neka tehnična periodičnost, ki pa še daleč ni istovetna s pravnim pojmom periodičnosti § 7., v katerem je določen le minimum, izpod katerega preneha pojem periodičnosti. Podjetje pa mora preko te pojmovne meje osigurati občinstvu iz prej navedenih organizacijskih vzrokov produkcije, in pa še iz vzrokov efekta (t. j. iz ozira na moralni in ekonomski uspeh lista, na uspeh

političnih nasvetov in inseratov ter difuzijo obvestil) neko stalnost, navaditi občinstvo na neki red, na dejstvo, da bodo ob določenih dneh in urah vedno enako dobivali svoje vesti, boderila, pozive, inserate, obvestila, zabavo. Istočasno pa ve vsak naročnik ali bralec, da mu bo list že po bistvu svoje organizacije in po namenu svoje eksistence skušal s čim največjo dosegljivo naglico povedati tudi izven tega navadnega reda, kar bi se zgodilo tako važnega, da mora v političnem ali trgovskem ali kateremkoli drugem interesu občinstvo takoj izvedeti za izid pričakovanega ali nepričakovanega dogodka. Tudi izven tehnično običajnega reda, torej v tehnično, administrativno, po dosedanji listovi in prejemalčevi navadi »izrednem« izdanju. Ta »izrednost« torej nima prav nikakršnega posla s pravnim pojmom periodičnosti. Ona le skrajša običajno periodo izdajanja n. pr. za polovico ali tretjino, ona ne stopi radi svoje »izrednosti« iz periodičnosti, ni iz vrst vseh izdaj lista iztrgana »neperiodična tiskovina« z a s e, ni niti letak, niti afiša, niti knjiga, niti nič drugega. Je list, kakor vsak drugi, periodična tiskovina, kakor vsaka druga. »Jutro« ob 18. popoldne s poročilom o izidu volitev ni kljub jutranjemu imenu in nenavadni uri pravno in tudi dejansko nič drugega, kakor »Jutro« ob 4. zarana. Če bi povodom nepričakovano naglega izenačenja zakonov mesečnik »Slov. Pravnik« izšel še enkrat več, n. pr. dne 15. t. m. kot »posebno izdaje«, ali to izdaje ne bi bilo prav tako v vrsti »periodnika« (ital. »il periodico«, titulatura lista!) »Slov. Pravnika«, kakor vsa druga »redna« izdaja? In bi moral g. urednik prositi za policijsko dovoljenje 24 ur poprej?

Sedaj šele prihajamo k določbam § 17. tisk. zak., po katerem sta bila dva dnevnikarja obsojena v osehah gospodov tiskarnarjev. Tiskarna mora v smislu § 17. istočasno s pričetkom razdeljevanja ali razpošiljanja izročiti varnostni oblasti, in na sedežih državnega pravdnništva tudi le-temu, po en izvod vsakega poedinega broja periodične tiskovine. Od vsake druge, torej neperiodične tiskovine, mora pa tudi storiti isto najmanj 24 ur pred razpečavanjem, ali pa mora prositi bodisi varnostno oblastvo, bodisi državno pravdnništvo za dovoljenje razpečavanja tudi pred potekom 24-urnega

roka. Tiskarnar, ki tega ne stori, zakrivi prestop. Izvzeti so po § 9. drugi odst. le takšni »izdelki tiska«, ki naj po svojem namenu služijo zgolj potrebam obrti ali prometa ali domačega ali družabnega življenja, n. pr. formularji, ceniki, vizitke i. t. d. Pod slednje izjeme brez dvoma ne spada broj novine, ne dnevnika, ne tednika. Ker med »običajnim« in »posebnim« izdajanjem ni stvarne razlike, velja z ozirom na »posebno izdajo« periodične tiskovine torej prva določba § 17., torej le tiskarnarjeva dolžnost, da predloži dolžnostni izvod ist o č a s n o z razdelitvijo in razpošiljanjem. Če bi list, četudi posebno izdaje, ne bil »periodična«, marveč »neperiodična« tiskovina, bi to nasprotovalo njegovemu bistvu in namenu. Ali naj izid volitev ali celo atentat ali katerikoli sličen obče važen dogodek javim 24 ur poprej? Absurdnost je na dlani.

Tu treba še pokazati, kako nevzdržno je utemeljevanje sodbe, o kateri poročam. »Pri rednih izdajah policijsko oblastvo že ve, kdaj naj bo pripravljeno, pri izrednih pa mora pravočasno izvedeti, da pripravi »cenzurni aparat!« Vsaj to implicite priznava ta sodba, da je to »izredno izdaje« vendar le list, kar v resnici je, in da torej mora v »cenzuro«. Očividno je vsliční skrbi za dobrobit policije tudi bivše prav. ministrstvo izdalo svoje citirano navodilo, da se omogoči »cenzuriranje«, ki bodi »pravočasno«, torej pri takšnih suspektih izdajih izvršeno prej, kakor pri »rednem« izdaju. Izraz vzklicnega sodišča je s t v a r n o p o v s e m t o č e n : Gre v stvari za pravcato preventivno cenzuro in nič manj!

Toda ta interpretacija je nepravilna ne samo po doslej povedanem, marveč je v nasprotju s samim tiskovnim zakonom na drugem mestu. § 10. zahteva od prijave o nameravanem izdajanju lista (»periodične tiskovine«,) da predlagatelj — poleg drugega — naznani n a s l o v periodične tiskovine, r ô k e i z h a j a n j a i n p r o g r a m . »Če pa nastopi med izdajanjem periodične tiskovine p r e m e m b a v e n i n a v e d e n i h t o č k (— torej tudi v rôkih izhajanja —), mora se p r a v i l o m a š e pred nadaljevanjem izdajanja te premembe oblastvu naznaniti, če pa je ta prememba n e p r e d v i d e n a , mora se naznaniti (sc. kasneje in najdalje) tekom treh dni.«

Tu torej zakon izrečno dovoljuje premembo v nanašanih rokih izdajanja, ne da bi bilo treba v nepredvidenih primerih poprej avizirati varnostno oblastvo ali državno pravdnštvo, naj »pripravita cenzurni aparat«, in ne da bi ju trebalo prositi za dovoljenje, ker je to dovoljenje že v zakonu samem dano. Edino, kar zakon zahteva, je naknada prijave tekom treh dni, — kar pa ne spada pod sankcijo § 17., na katerega se nanaša ta judikatura. — Če bi bili še pomisleki, se vprašamo: Kaj pa naj se izmed točk § 10. spremeni »nepredvidoma,« torej naglo, nepričakovano in praksi? Ali v točki 1.) ime lista, ali njegov program? Mogoče, pa ne verjetno. Tako naglo se te reči niti dandanes ne menjavajo. Preostane iz te točke torej edino le rok izhajanja, ki se pač menjava čestokrat prav nepričakovano, baš v slučajih izdanj, ki se v tem smislu imenujejo »posebna«, katera menjava je pa zakonito predvidena, ker leži v bistvu »periodične tiskovine«, in dovoljena pod pogojem naknade prijave tekom treh dni, ne pa 24 ur prej, in brez posebnega dovoljenja ad hoc. — Ali pa morda § 10. ni prav tako namenjen »zur Erhaltung der Ordnung in Pressachen«, kakor § 17?

Vsi argumenti še niso izčrpani. Posito, da obvelja nazarje, da »posebne« izdaje niso periodične, marveč obveljajo kot »neperiodične«. Kaj je posledica? Ni jim treba označiti odgovornega urednika v smislu § 9., niti urednikovega stanovanja, niti imena tiskarjevega, § 10 lit. 2 in 3, in če se urednik imenuje, ni treba, da je ta prijava pravilna po § 11., marveč sme biti namenjena, da morebitnega zasebnega obtožitelja zapelje, — posledica, da prekasno vloži zasebno obtožbo, ali pa proti napačnemu obdolžencu. Pred novelo bi »neperiodično posebno« izdaje ne rabilo ne kavcije, ne kolka. Sedaj odpade tudi vsaj glede roka dolžnost § 18., 2. odstavek in kaznivost in končno neperiodični tiskovini ni treba sprejemati popravka, § 19., niti sodbe ali uradne odločbe § 20. Pa tudi za delikte v vsebini te »neperiodične« tiskovine ne moreš tožiti odgovornega urednika periodične — istoimenske! — tiskovine, in če te je takšna »neperiodična« posebna izdaja lista grdo napadla, boš drugi dan redni »periodični« izdaji istega lista zaman pošiljal popravke, ker napad nate ni bil »v njej«, v periodični tiskovini, objav-

ljen! Lepa svoboščina za one, ki radi zlorablajo tiskovno svobodo.

Končno je s cit. ministrskima odlokoma nastopila za liste dvojna kazenska odgovornost, v protislovju s 3. odd. tisk. zak. Ker posebno izdanje ni periodično, ne prihaja v poštev po čl. III/1 odgovorni urednik, pač pa po čl. III/2 založnik, in tudi po čl. III/3 tiskar, če v smislu § 17. ni storil prijave! Ali je uporaba teh določb o neperiodičnih tiskovinah res uporabljiva za izredno izdanje dnevnika?

Izpodbijano naziranje je pač vprav nemožno. Če bi pa le še tudi v bodoče obveljalo, — kar ni verjetno, vendar pa ne izključeno, — imajo novine ali »periodične tiskovine« še en izhod: Prijavijo naj v smislu § 10., da bodo odslej izhajale po potrebi v neenakomernih rokih, predvidoma enkrat na dan, včasih pa tudi dva- do trikrat. Znana »Fackel« Karla Krausa je bila prijavljena: »Erscheint in zwangloser Folge«, in je takrat izhajala povprečno šestkrat mesečno (1908), v se njene številke so torej bile »izredne«, pa ni nikomur prišlo na um, da bi njo, odnosno izdajatelja in odgovornega urednika gosp. Karla Krausa kdo preganjal radi § 17., dasi mu je dunajsko državno pravdnništvo bilo prav malo naklonjeno radi glos k Friedjungovem procesu in glos k obtožbam glede npravnostnih deliktov, in dasi ga je rado preganjalo v drugih slučajih. — Izhajanje »po potrebi« ima prijavljeno (ali vsaj tiskano v naslovu) tudi »Ujedinjenje« v Ljubljani. Če bo izhajalo najmanj enkrat mesečno, bo brezdvoma periodnik, obstoječ vsled te svoje prijave iz samih »posebnih izdanj«, vsaj z ozirom na »cenzurni aparat«, ki bo moral paziti, kdaj naj stopi v akcijo!

Vrh vsega tega pa imamo še Vidovdanski Ustav. Čl. 13. in 138., kdo jih dandanes ne pozna več prav natančno! — zabranjujeta, da bi se novine — ne pa morda le »periodične tiskovine«, torej tudi neperiodične novine, t. j. posebna izdanja v smislu izpodbijane judikature — delale odvisne od posebnega dovoljenja, če tudi le 24 ur poprej. Če bi torej vsa prejšnja argumentacija ne držala tako, kakor drži, bi navsezadnje držalo to: Če tudi bi pobijano mnenje bilo pravilno, je s čl. 138. Ustava derogirano, za dovoljenje v smislu § 17. ni treba nikogar vprašati in se vsaj poslej ne sme soditi po starem. »Po-

sebna« izdanja listov so periodične tiskovine in jih ni treba prijavljati, niti prositi za dovoljenje, marveč zadostuje dolžnostni izvod pričetkom razpečavanja. Če bi pa tudi ne bile periodične tiskovine, kar so, jih pa vendar ni treba 24 ur poprej prijavljati, ker je ta storitev nemogoča, niti ni treba prositi za dovoljenje policijskega oblastva ali državnega pravdnništva, ker ta dva ne s m e t a ukreniti nobene preventivne odredbe, ki bi preprečevala izhajanje itd. novin.

Knjiga o domačem pravu.*)

Dr. France Goršič.

Gospod profesor Dolenc je izdal delo, ki mu morata biti zanj veda in ves narod hvaležna. V uvodu trdi gospod pisatelj (stran 2), da so nemški birokrati skrbno pazili, da ne bi prišlo na dan kaj iz naše zgodovine, kar bi bilo podpiralo naše politične težnje. Razmere so bile take, pravi, da je prof. Kaspret, ki je živel v Gradcu, kostanjeviški »Gerichtsprotokoll No. 202« skrivaj prinesel v Gradec in ga skrivaj vrnil. Kaj radi očitamo Slovenci nenaklonjenost ne samo avstrijski praksi in njenim oblastnikom, ampak tudi nemškemu pravoznanstvu in nemškim univerzam. Glede predmeta, ki je obdelan v tej knjigi, moram ta dvojni očitek nekoliko objasniti, da ne bo krivice. Najprej in concreto. Resnici na ljubo je namreč treba ugotoviti, da je domenski upravitelj kostanjeviški g. pl. Guttenberg, kavalir od nog do glave, z največjo prijaznostjo za znanstveno raziskovanje posodil leta 1913. tisti »Gerichtsprotokoll No. 202«, ki je dotedaj zavržen ležal na podstrešju kostanjeviškega »kloštra«. Ko je rajni pro-

*) Pravosodstvo cistercienske opatije v Kostanjevici in jezuitske rezidence v Pleterju od konca 16. do konca 18. stoletja. Spisal redni vseuč. profesor dr. Metod Dolenc. Posebni odtisk iz Zbornika znanstvenih razprav III. Ljubljana 1924. Strani 118.

fesor Kaspret foliant vrnil, se je g. Guttenberg čudil, da pomena iztaknjene sodne knjige niso bili razumeli vsi tisti zgodovinarji, ki so bili prej že tolikokrat brskali po kostanjeviških arhivalijah, pa so ravno ta foliant redno vrgli v staro šaro, češ da je brez pomena. Ko je knjigo vračal, je prof. Kaspret podpisanemu pisal, da sicer sam, dasi ni strokovnjak, spoznava veliki pomen te sodne knjige, toda delo — je pristavil — terja p r a v n i k a z zgodovinsko naobrazbo, da bi gradivo po pomembnosti že na prvo roko prevejal in ga sestavno razpredelil. Mislim torej, da gradivo, ki je v naših sodnih knjigah in drugod, našim zgodovinarjem ni ostalo skrito niti vobče niti v naši stvari, najmanj pa po krivdi nemških oblastnežev. Naši zgodovinarji niso umeli pomena sodnih knjig in menda tudi mnogo drugih virov ne, ki so sedaj večinoma izgubljeni. Niso si bili svesti pomena, ker niso bili pravniki ali bolje: pravni zgodovinarji. Stoprv bistra sodba Kaspretova je preokrenila našo nerazglednost. V pisatelju pa, ki mu je Kaspret izročil »Gerichtsprotokoll No. 202«, smo končno dobili prvega strokovnjaka, ki je bil problemu naše pravne zgodovine kos. Vsak narod je sam svoje sreče kovač in velja med narodi le toliko, kolikor si veljave sam zasluži. Ako smo Slovenci kaj vredni, moramo svoj problem sami dognati. De nostra re agitur. Kadar očitamo Nemcem nacionalno borniranost, ne očitajmo jim te krivičnosti, da nam niso otvarjali razgledov v naše domače pravne uredbe, niti pomagali zbirati — gradiva za slovensko pravo. Ne razumem gosp. pisatelja, zakaj naprtuje Nemcem krivdo, da še ni raziskana naša pravna avtonomija v 16. stoletju in kasneje. Enako prazna bi bila beseda, da je naše zaostalosti kriva politična zavisnost. Do raziskovanja smo pač dospeli, ko smo bili spoznali potrebnost, naj raziskujemo, in čim smo dobili moža, ki je bil za raziskavo dovolj podkovan. S tem smo postali zreli za pravnozgodovinsko delovanje. Gospod pisatelj je predstavnik te naše zrelosti. On je ledino globoko zaorjal še pred svetovno vojno, sicer ne dolgo prej, a vendar še v času najgloblje zavisnosti. Da smo pričeli z delom pred osvobojenjem, ta zavest je pa le pičel plus v primeri z veliko zakasnelostjo razvoja, ki je tudi neko zrcalo naše nedostatne usposobljenosti za politično samostalnost.

Za problem, ki je terjal pravnega zgodovinarja, je profesor Kaspret pridobil gosp. prof. Dolenca, pravnika, ki je imel potrebno znanje in ambicijo. Gospod prof. Dolenc je krepko začel kopati na mestu, kjer je bil Kaspret zasledil zlati zaklad domačega prava. Na vsa usta je treba gosp. pisatelju priznati, da nadaljuje svoje, sedaj že 14letno delo z večšo roko, sijajno opravičujoč nade, ki se jih je bil njegov mentor od njega nađejal. Dolgoletno marljivo znašanje in vejanje arhivaličnega gradiva več ko 10.000 pravn, ki so se vršile v letih 1590 do 1786, je sedaj nagrajeno z resnim sostavnim delom, ki ima v sebi neverjetno obilico tvoriva, ki je prikladno za pravno zgodovino Slovencev v dobi po véliki kmetiški vstaji (1573). Za delo v tem obsegu in tej obliki je pa morda vendar pogoj lastna univerza, ki je eden izmed najbolj dragocenih sadov naše samostalnosti. Gotovost nam je namreč dana, da nam bo gospod pisatelj odkril in razčlenil še ostale doslej znane arhivalije (glej str. 4) in tudi vire, ki jih bodo bolj pazljivi naši zgodovinarji brez dvojbe še našli.

Krepko se odraža iz dosedanjih raziskovalnih posledkov sostav našega avtonomnega nižjega pravosodstva v dobi po letu 1573. Avtonomna sodišča so bila:

1.) kvatrnisodi, 2.) polšjisodi — kot podložniški sodišči; 3.) gorski sodi — kot kavzalno sodišče za vinogradnike; 3.) nepristranski sodi, sestavljeni kot razsodišča ad hoc.

Dodobra se mi zdi pojasnjeno, da so kvatrnisodi vsaj na ozemljih pokrških samostanov pravo, čisto naravno nadaljevanje srednjeveških slovenskih več. Iz njih so se radi množine pravnih primerov in radi posebnih pravnih običajev ščasoma izcimili polšjisodi, pa gorski sodi; polšjisodi kot specialni sodi podložnikov, gorski sodi, kjer so bili člani poleg sogornikov tudi svobodnjaki in gospoda, t. j. takozvani mejaši, pa kot kavzalno sodišče za vse posestnike vinogradov vlastelinskega okoliša. Kadar govorimo o ustroju avtonomnih sodišč, je treba, menim, besedo »Recht« posloveniti s terminom »sod«, kakor gosp. pisatelj vobče dela (glej stran 31 in nasl.), ne pa govoriti o polšjih »pravdah« = Pillichrecht, kakor je

storil gosp. pisatelj, govoreč o ustroju (ustrojstvo = organizem) nižjih sodov (str. 14). Isto velja o gorskih sodih, ki bi jih bilo v tem poglavju in morebiti sploh dosledno imenovati »sode«, ne »zbore«. Nepriistranski sodi so vredni svojega monografa že zategadelj, ker se je na njih vršila izredno zanimiva domača apelacija sodov pod 1.) do 3.) med seboj (stran 114).

Gradivo, ki ga objavlja g. pisatelj v svojem najnovejšem delu in ki terja kategorično, da nas čimprej povedejo p r i m e r j a l n i p r a v n i k i na višjo stopnjo znanstvenega razvoja, je gospod pisatelj večje porazdelil. Poglavja so: splošni pravni položaj (stran 13), razmerje med sodiščem in vlastelinom (stran 23), ustroj in pristojnost nižjih sodišč (stran 31), zasebno stvarno pravo (stran 42), rodbinsko pravo (stran 51), dedno pravo (stran 57), obvezno pravo (stran 65), odškodninsko pravo (stran 70), kazensko pravo (stran 78) in pravdni postopek (stran 101). Kolikor je mogoče premotriti brez virov, je gosp. pisatelj v ta izčrpní načrt sprejel vse važne pojave, ne da bi bil namerjal kaj več, nego da zatne in pregledno poda vse količkaj znamenito tvorivo. Okvir načelnega načrta očitujeta i zasnova i izvedba, prav značilno pa kratki zadnji odstavek na strani 22., ki je prikladen za geslo bodočega učbenika našega prava. Pravi namreč gosp. pisatelj, da niti gorske bukve niso imele dovolj predpisov za vse primere življenja, nikar da bi bili zadostovali drugi zakoni, o katerih — niti podatkov nimamo, pa da je treba smatrati za glavni vir, iz katerega so črpali ljudski sodniki razloge svojih sodb, tisto o b i č a j n o p r a v o, ki je živelo v narodni zavesti in nastajalo iz narodnega prava, kajpada pod jakim vplivom nemškega in tudi rimskega prava. Ker je resničen izrek Angležev, da z vsakim narodom tako ravnajo, kakor si je sam zaslužil, se bo v prihodnji knjigi o našem pravu zrcalila naša neslavna prošlost. Ne pričakujemo sijajnega učnega pravnega sostava, toda nadejamo se skromnega komp end i j a p r a v n i h u r e d b i n r e k o v, ki so nam sveti, ker so naši. Tu pa obračajmo pažnjo od slovenskega prava na j u g o s l o v a n s k o p r a v o ! Ali kdo trdi, da ni naša dolžnost, da otmemo to, kar je veljalo »nach wallachischem Recht«? Za pravno zgodovino južnih Slovanov obstoji na naši univerzi stolica, ki pa je, i kar se tiče Slovencev in njih posebnega prava,

i kar se dostaja pravnih stikov Slovencev s Srbi in Hrvati, popolna trznina. Ko razmišljamo o siromašnosti te discipline, nas obide bojazen ob nadaljnjem spoznanju, da je naša pravno-zgodovinska terminologija tudi slična ledini. Nbroj pravno-jezikovnih vprašanj je nerešenih, n. pr. kako je imenovati »rachinburge (stran 33), Urteilsreferente (stran 34.), Untertanenbriefe (stran 43), Einstandsrecht (stran 44, pravica uteze?), Ring (krog, kolo ali obsed?) itd. Toda čustvo zadovoljnosti te prešine, kadar sezaš poljubno globoko v polne predale zrnja, ki je pripravljeno za delo spretnih vejačev. Skuppek interesantnih vprašanj so tekstni odstopi in razločki slovenskih prevodov gorskih členov, ker ne vemo, ali so netočnosti posledica neznanja ali morda vir domačega prava, ki so mu priravnavali matičin tekst, — saj so celo sodili po domačem pravu, sklicevaje se na gorske člene, ki so se glasili popolnoma drugače... Kot prvo nujno delo priporočam, da nam kdo izloči, zbere in obdela gradivo o kvatrnih sodih.

Krivicu bi storil, ako bi zamolčal, da je tudi gosp. pisatelj že to in ono kar mimogrede dodobra objasnil. Že v svojem prvem spisu leta 1914. je bil n. pr. v a b i l o n a p e č a t dovolj razložil. V tej knjigi razjasnjuje uredbo obiskanja (stran 39 in 102), razklada z akrižanje (stran 47), tolmači pravico peče in klobuka — paterna paternis, materna maternis (stran 59), razbistruje uredbo zavarovanja dokazov pri storjeni škodi (stran 73) ter razbira mnogo stvari kazenskega sodstva in pravnega postopka, ki jih ne morem vzeti v pretres, ne da bi ta očena prekoračila dovoljeni prostor.

Oblike: kvaterni, povšji, nek mesto neki (str. 49), jutrna (str. 49 in nasl.), pri otrokih (str. 53), pobotnice predpolagati (str. 64), cerkmošter (str. 64), lokativ temelječim (str. 65), od drugih zakonov nimamo podatkov (stran 22) in še marsikaj, gredo pač le deloma na rovaš korekture. Obžalovati je, da gospod pisatelj na to plat ni obrnil večje pažnje. Naravnost grajati pa moram, da se vijeta skozi celo knjigo dve grdi slovnični napaki. Prva je napačna ženska dvojina glagolov, n. pr. sestri tožiti, dobiti, dasti, in celo se odrečiti (!); kazni zapadeti; naj si dasti roko, pa boti (!) odslej prijatelja (namreč stranki) i. t. d. (glej str. 59, 64, 68, 79 i. t. d.). Druga napaka, ki

prerašča spet našo pravoznanstveno knjištvo kakor smolnat slak, je nesrečni laški tožilnik, ki mu je pisatelj popolnoma podlegel: »da se je jemalo v zapisnik tudi spise« (str. 38), »sodbá tujih sodišč se ni respektiralo« (str. 40), »tri postati se iz roči gorniku« (str. 46), »da se to žencane sme spraviti ob vse« (str. 49) i. t. d. in celó: »ako se jih zaloti, mora se jih« (str. 79), torej popolnoma po vzorcu »išče se Uršo Plut«. Zahteva časa je pač tudi ta, da nobena znanstvena razprava ne zavira razvoja znanstvenega jezika, nikakor pa ne smemo brez ugovora sprejemati prekrškov glavnih slovničnih nauk. Dolžnost je, da to omenim, čeprav pisateljevih stvarnih zaslug skoraj prehvaliti ne morem. Teh zaslug jezikovna kritika čisto nič ne zmanjšuje. Toda mnogo bolj ko pri kaki drugi objavi bi bilo pri tej knjigi želeti, da bi bilo tudi na to plat vse v redu, pa da bi mogel kritik reči: omne tulit punctum.

Pregled tujih zakonodaj.

„Sbírka zákonů a nařízení státu československého“ v l. 1923. Nemoče je na kratko očrtati vsebino bodisi le najvažnejših zakonov in naredb, izišlih v Češkoslovaški republiki l. 1923., celo sami naslovi bi presegli prostor, ki ga je »Pravnik« določil za take preglede. Zato navajamo samo one zakone in naredbe, ki kažejo glavne smeri zakonodavstva ali so posebno zanimivi za nas, čisto pač zlasti v tem pogledu, da kažejo, česa še nimamo, česa nam še treba. Splošno bi omenil, da se češkoslovaški zakoni in naredbe skrbno ozirajo na posebno pravno stanje na Slovaškem in v Podkarpatski Rusiji.*)

I. Mednarodno pravo. Češkoslovaška je krepko nadaljevala pot, po kateri ureja svoje mednarodne trgovinske, prometne in pravne prilike. To svedočijo številne trgovinske pogodbe, deloma definitivne, deloma začasne. Dalje pogodbi z Nemčijo o dvojnem obdačenju 118, (obsega tudi določbe o pravni zaščiti in o pravni pomoči v davčnih stvareh) in o preprečevanju dvojnega obdačenja z davščinami v primeru smrti 119. Akta 222 o plovstvu po Labi, Pogodba 230 z Nemčijo o izročevanju in o drugi pravni pomoči v kazenskih stvareh.

*) Številke brez pristavka pomenijo tekoče številke zakonov in naredb v Sbírki, zakonom in naredbam iz prejšnjih let je pristavljena letnica.

II. Finančno pravo: Zakon 150 o olajšavah pri občem priobdninskem davku za l. 1923. Zakon 151 o pristojbinskih in drugih davčnih olajšavah pri fuziji ali izpremembi pravne oblike podjetij, ki javno polagajo račune, družb z. o. z. in komanditnih družb, dalje pri izpremembi pivo-varnih meščanstev v delniške družbe. Zakon 268 o davku na promet in luksus.

III. Pravosodni zakoni in naredbe: Zakoni o zaščiti najemnikov 85; o odgoditvi izvršne izpraznitve (najetih) prostorov 86; o izpremembi zakona 225/1922 o izrednih ukrepih zaradi stanovanske stiske 87; Zakon 99 o izpremembah v konkurzu in poravnalnem redu (čl. 1. poravnalno postopanje se ne otvori, ako dolžnik neprivilogovanim upnikom ne ponudi vsaj 35% njihovih terjatev s pripadki, plačljivih najdalje v dveh letih). Zakon 106 o založni (nakladni) pogodbi, (povsem moderen zakon, ki bo dobro služil, ko se bo pri nas delal enak zakon); Zakon 123, s katerim se izpreminjajo nekatere določbe jurisdikcijskega reda, opr., izvrš. r., nespornega post., izvršilna naredba 135 (jako važno); Zakon o zaščiti republike (50); Zakon 51 ureja organizacijo državnega sodišča in postopanje pred njim. (Gl. o teh dveh zakonih »Slov. Pravnik« 1924., str. 97. (Zakon 51 je tudi noveliral v obliki avtentične interpretacije §§ 211, 213—216, 281, 284—293, 410, 411 k. p. r. in §§ 3—7 zak. 31. 12. 1877, drž. zak. št. 3/1878.) Naredba 223, ki izpreminja nekatere določbe naredbe 598/1919 k zakonu 562/1919 o pogojni obsodbi in pogojnem odpustu.

IV. Upravno pravo. Veliko število naredb o prejemkih državnih nameščencev. Nekaj propisov na polju socialne politike, npr. naredba 16 o penzijskem zavarovanju za Slovaško in Podkarpatsko Rusijo, naredba k zakonu 241/1922 o zatiranju spolnih bolezni, naredba 197 k zakonu 242/1922 o zavarovanju v rudarskih bratskih skladih; Zakon 149 o ureditvi fonda za svrhe javnega zavarovanja zoper elementarne škode; Zakon 60 o telegrafih, velja tudi za telefon in za brezžične enake naprave (vsebuje kazenske določbe v zaščito tajnosti, zoper potvarjanje in uničevanje telegramov in fonogramov). V ti zvezi treba omeniti še naredbo 21 k zakonu 33/1922, o uporabi prometnih cest (tudi pešpoti) in nepremičnin za telegrafe. Zakon 35 o stavbnem kretanju; vsebina: Preskrba stavbišč (tudi razlastitev je mogoča), mezdna razsodišča v stavbeni obrti, sodišča o cenah stavbnega materiala in o stavbenih proračunih, loterijsko posojilo, stanovanska skrb za državne nameščence (do 150.000.000 Kč v l. 1923), finančne podpore stavbenemu kretanju, davčne in pristojbinske olajšave, izpremembe, začasna in delna razveljavitev stavbenih redov; izvršilna naredba 160. Zakon 143 o finančnih in pravnih pogodnostih v podpiranje sistematične elektrifikacije. Naredba 73 o organizaciji patentnega urada.

V. Zakon 154 o vojaškem disciplinskem itd., izvršilna naredba 203.

Dr. M. Š.

Zvezni zakonik (Bundesgesetzblatt) Avstrijske republike v l. 1923.
I. Avstrijski zakonodajni aparat je tudi v letu 1923. delal na vso moč. Pri tem se opaža, da se mnogo predmetov, ki se po svojem značaju praviloma

urejajo z zakoni, ureja z naredbami na temelju pooblastilnih zakonov. Posebno številni so zakoni in naredbe na polju socialne politike, zlasti raznih vrst javnega zavarovanja, pospeševanja zgradb, zaščite delavcev v nevarnih obratih, o državnih nameščencih vseh vrst (redukcija, prejemki, pokojnine, službene pragmatike za učitelje itd.), o izenačevanju pravnih razmer v Burgenlandu (pri čemer se skrbno pazi, da ne nastajajo zmešnjave). Glede tehnike zakonodaje bi še omenil, da so derogacijske klavzule pogosto izdelane jako podrobno; razna ministrstva so tudi brez posebnega povoda objavila cele vrste vojnih in poprevratnih naredb, ki ne veljajo več; v nekaterih primerih se je na temelju posebnih pooblastil objavilo enotno besedilo opetovano noveliranih večjih zakonov, n. pr. zakon o neposrednih osebnih davkih iz leta 1896.

II. Mednarodno pravo: cela vrsta definitivnih in začasnih trgovinskih pogodb in pogodb, s katerimi se izvršuje mirovna pogodba ali ureja stanje z »nasledstvenimi« državami, pogodbe o izročanju, pogodbe 286—288 z Nemčijo, da se izenači obdačenje in prepreči dvojno obdačenje — tudi glede zapuščinskih pristojb —, o pravni pomoči v davčnih stvareh, slične pogodbe 1, 2, s Češkoslovaško, pogodba z Ogrsko o razsodišču 461.

III. Finančno pravo: Novela o sodnih pristojbinah 27, 136, važna zlasti prva; izpremenjena sta §§ 380, 381 k. pr. r. Cela vrsta naredb o prometnem davku (Warenumsatzsteuer), z jako strogi in kazenski določbami z zaščito poslovne tajnosti itd. Naredba 243, novela o davčnem postopanju, ki obširno izpreminja in popolnjuje zakon o osebnih davkih iz leta 1896. Naredba 281, ki izpreminja mnogo materialnih določb istega davčnega zakona in ukinja §§ 115, 116, zak. o družbah z o. z.; poleg tega še manjše novele k istemu zakonu. Zakon 314 izpreminja pristojbine pri neodplatnem prenosu imovine. Zakon 380, novela o davčnih in pristojbinskih olajšavah, zlasti pri fuzijah; mogoča je tudi fuzija pridobitnih in gospodarskih zadrug med seboj in z delniškimi družbami.

IV. Pravosodstvo: a) civilno pravo: naredba 246 o administrativnem postopanju s sindikatnimi stvarmi (gl. 206/1918). Zakon 306 zvišuje vrednostno postavko v zak. 109/1890 od 100 gl na 300.000 K (očitno premalo). Zakon 428, novela k zak. 101/1920 o službeni pogodbi gospodinjskih pomočnikov; uveden je službeni list. Zakon 531 zoper nečedno tekmo; drži se vobče bivših avstrijskih osnutkov, ustanavlja za nekatere primere samo civilno odgovornost (tudi za očišči dobiček nerazdelna odgovornost) za večino primerov tudi kazensko odgovornost (prestopki in pregreški, progon po predlogu prizadetega). Civilna stvarna podsodnost: trgovinsko sodišče; za začasno odredbo ni treba pogojev § 381 izvrš. r. Poleg civilno in kazensko pravnih določb tudi nekaj upravnopravnih, zlasti prepoved pogodb po načinu »snežnih kep«, prepoved poudarjanja, da izvira blago iz konkurznega sklada itd. Zakon 533 o omejitvah pri razpolaganju s predmeti zgodovinske, umetnostne ali kulturne važnosti (zakon o zaščiti spomenikov); prepoved odsvojitve

in obremenitve, določbe o »zakladih« in izkopinah, dolžnost izpovedi pred oblastvom, jako stroge upravne kazni, **Zakon 538 o službeni pogodbi nameščencev v poljedelskih in gozdnih obratih.** Krog poseb znatno razširjen napram dosedanjemu zakonu, tudi sicer precej izprememb. **Zakon 543 o zvišavanju nekaterih denarnih terjatev med bližnjimi sorodniki (zakon o obiteljskih upnikih)** znači poskus nekake valorizacije denarnih terjatev. Splošni vidiki: nekatere denarne terjatve, ki jim je bil znesek določen pred 1. septembrom 1922, se morejo na upnikov predlog primerno zvišati, če je nesorazmerje s tem, kar je dobil dolжник, očito in gospodarski položaj dolžnikov ni slabši nego upnikov; ozirati se treba sploh tudi na dolžnikov položaj; povišanje vrednosti, ki ne izvira iz razvrednotenja denarja, se ne upošteva; plačevanje dodatka se lahko odgodi celo na več let; zahtevek ni prenosen med živimi. Posebne določbe za imovinsko razmerje med zakonci in za denarne rente. Splošno se ne priznava zahtevek do povišanja, če je bila terjatev poravnana pred 1. sept. 1920; hipoteke in druge varnosti se ne raztezajo na znesek povišanja, mogoče pa je odrediti nove varnosti. Pravdna pot samo iz imovinske skupnosti med zakonci, sicer nesporno postopanje. Zahtevek se mora uveljaviti tekom enega leta, odkar je zakon dobil moč, izjema le za imovinsko razmerje zakoncev. **Zakon 636 o poenostavljenju nespornega postopanja,** noveliranih je okroglo 40 paragrafov **patenta;** **Naredba 135** olajšuje postopanje pri objavah vpisov v združni register, v mnogih primerih zadostuje objava na občinski deski. **Naredba 208** zvišuje davčne postavke, odločilne za pridobitev kakovosti polnovrednega trgovca, zneski so še vedno jako nizki: 11.000, 7000, 5000 aK. **Naredba 330** o bilančnih olajšavah.

b) **Kazensko pravo.** **Naredba 118** (k naredbi 439/1920) kaznenci izpod 28 let, odkaterih se ni bati slabega vpliva na sojetnike, se smejo uvrščati v skupino mladostnih kazencev. **Naredba 253** našteva izrečno prepovedane igre (tudi »mavšcl«). **Zakon 418** popolnjuje II. kazensko novelo iz leta 1922 o zvišanju vrednostnih mej in denarnih kazni. **Zakon 531** zoper nečedno tekmo, gl. IV. a.)

c) **Disciplinsko pravo.** **Zakona 154** in **155** sta zvišala discipl. denarne kazni zoper notarje in advokate, mesto 25 fl. in 100 fl. 50.000 K, mesto 500 fl. in 3000 K 5.000.000 K.

V. **Upravno pravo.** **Naredba 199** o vršenju poslov vrhovne zvezne oblasti; odpravljeno je tudi justično ministrstvo, posli prenešeni na zveznega kanclerja (ta ima tudi splošno notranjo upravo). **Zakon 213** o zvišanju denarnih kazni v upravnem kaz. postopanju; zanimivo je, da se kazni v predpisih, izdanih do kraja leta 1916, pomnože za 6000 krat, potem stopnjema manj, maksimum je 20 milijonov K, torej kakih 25.000 Din, zapor pri izpremembi po prostem preudarku, ne preko 14 dni. **Zakon 367** Volilni red za narodni svet; ženska pasivna in aktivna volilna pravica. **Naredbe 392—400** in **zakon 634** izpreminjajo in poenostavljajo propise na polju zaščite industrijske svojine. **Zakon 407** zaradi stvoritve gospodarskega telesa

»Zveznih železnic«: podjetje s pravno osebnostjo, registrovano kot trgovec, organi načelstvo (kakor pri delniški družbi) in upravna komisija; statut 453. Zakon 609 o prevedbi penzijskega zavarovanja, zanimiva valorizacija. Zakon 361 o dolžnosti zasebnih železnic da zmanjšajo število nameščenecv.

Dr. M. Š.

Književna poročila.

Dr. med. Karl Kautsky: Der Kampf gegen den Geburtenrückgang. Wien 1924, Verlag der Wiener Volksbuchhandlung. Str. 32.

Ta brošura je prišla iz socialnodemokratskih krogov in je zanimiva baš radi tega, ker se ogiblje vsakih radikalnih zaključkov, ki so sicer pri propagandnih spisih enake vsebine v modi. Pisatelj razlaga vzroke zastoja pogostosti porodov, ugotavlja, da je umrljivost dojenčkov merilo kulturnosti naroda, daje pojasnila o načinu, kako je zaroditve sprečavati. Pred lahkomišljenim podcenjevanjem nevarnosti umetnih splavov, tudi če so v prvih treh mesecih nosečnosti upoteni, svari z vso odločnostjo. Prvsem tem označuje § 144 kaz. zakona za socialno krivico, ki se je izcimila na podlagi kapitalistične politike glede rojstev, in dokazuje, da pomeni ta paragraf v svojih posledicah korumpiranje javne morale. § 144 mu je v današnji obliki in uporabi neznosen. Zato zahteva njega omiljenje, ne pa — odprave! Pisatelj priporoča nasprotno zakonito zaščito telesnega ploda, obvarovanje žena pred »neomejeno brutalnostjo moških« glede zarojevanja. Zdravniki naj bodo odvezani od dolžnosti, da morajo naznanjevati vsak primer suma umetnega splava, češ to se ne sklada z varovanjem zdravniške tajnosti. Tudi naj imajo zdravniki proste roke, če gre za potrebo ukinitve nosečnosti samo iz zdravstvenih razlogov, pa tudi pri »socialni indikaciji« naj bo odprava ploda po zdravniku dopustna. Politika socialnih demokratov bodi pa usmerjena, kar se tiče zaroda, da naj potreba umetnih abortov čedalje bolj ponehava, namesto tega naj se pospešuje zaprečevanje zarojenj. Skrb za človeški zarod naj prične že ob nastanku telesnega ploda v materi, spremlja naj dojenčka, malega otroka, šolarja, nudi naj mu svetá, ko stopi v življenski poklic. — Četudi se s prav vsem ne bi mogli strinjati, kar zahteva pisatelj, iz večine pa je le zadel pisatelj pravo; žal, da ni povedal, kje naj se dobijo dandanes sredstva za izvedbo njegovih lepih idej.

Dr. Metod Dolenc.

Profesor dr. Julius Tandler: Ehe und Bevölkerungspolitik. Wien und Leipzig 1924, Moritz Perles. Str. 22.

Ta drobní spis je ponatis iz dunajskega medicinskega tednika 1924, vsebuje pa predavanje, ki ga je imel pisatelj v februarju 1923. Vsebina je pravzaprav toplo priporočilo za institut, ki ga je pisatelj na Dunaju ustanovil, to je bračna svetovalnica in ima namen s karitativno delujočim ve-

ščaškim aparatom odvrčati take kandidate za zakon (brak) od sklepa zakona, pri katerih iz zdravstvenih razlogov ni pričakovati zdravega zaroda. Vzbuditi hoče čut odgovornosti bodočih starišev za svoj zarod. Splošni etiki naj se pridruži še »generativna etika«!

Vsa izvajanja, ki jih podaja pisatelj v dosego očrtanega cilja, so zelo zanimiva. Kar skrajja poseže globoko v zgodovino pračloveka, ko ima »klan«, primitivna družabna edinica, še svoj »totem«, skupno »sveto žival« a pripadniki istega »klana« se ne smejo med sabo ženiti ali možiti. Tote-mizem pomeni obrambo zoper incest in krvosramnost. Iz sociološkega elementarnega organizma vodi pisatelj bravca do modernih časov s kvantitativno obljudovalno politiko, ki je imela kot imperi-alistična politika za cilj pospeševanje zarodov za vojaške bataljone, kot merkantilistična pa pospeševanje zarodov za delavske bataljone. Pisatelj zahteva slednjič kvalitativno obljudovalno politiko za sedaj, a tudi ta se bo morala po njegovem mnenju umakniti v bodoče konstitucionalni obljudovalni politiki, ki bo negovala nadarjenost človeškega rodu. V skrajni konsekvenci vodi Tandlerjeva zahteva zopet — do veto-pravice iz vzrokov obljudovanja, tako da bo zopet krožna krivulja zgodovine človeštva sklenjena, ko pride do prvotne prepovedi sklepa zakona med pripadniki istega — »totema«! Pisatelj si obeta od takega človeštva, da bodo ljudje pojмили »dass die messianische Erfüllung ihrer eigenen Generation die nächste ist.«

Dr. Metod Dolenc.

Emil Goldmann: Beiträge zur Geschichte des fränkischen Rechtes. I. Teil. Wien und Leipzig, Franz Deuticke, 1924. Str. 62.

Kdor zasleduje razvoj pravnozgodovinske znanosti glede našega slovenskega naroda, temu gotovo ni potreba šele dokazovati, kakšnega pomena je bilo za nas frankovsko pravo. Institut frankovskih tingov se je ohranil — seveda ne brez primesi slovanskega porekla — pri nas, po najnovejših virih (vinogorskih zapisnikih grajščine Klevevž na Dolenjskem) preko praga 19. stoletja. Če pa je naš okvir vsaj deloma iz frankovskega prava, leži na dlani, da je vedno zasledovati glede našega prava, ki se je v tem okviru uporabljalo, tudi tiste klice, odkoder je to pravo izrastlo. V tem smislu naj opozorimo na naznanjeno novo delo dunajskega pravnega historika. Vsebina dela je osmero razprav o raznih prepirnih vprašanjih, ki se tičejo pravnih izrazov ali institutov iz starih listin. Pisatelj pojasnjuje izraz »farfalius« iz neke decretio 596. l., daje originalno razlago o neki podobi, naslikani v lex Ribuaria; prikazuje ritus, kako se je po lex Salica izvršil izpust iz roda; rešuje problem o »andelang« o »feltortus« in o »intertiatio«. Morebiti naj omenimo glede tega splošno znanega instituta pravne zgodovine, ki ima v srbskem »svodu« svojo jugoslovansko paralelo, da razlaga Goldmann v nasprotju z dosedanjo teorijo ta izraz tako, da pomenja predajo spornega predmeta tretji osebi kakor sekvester za čas, dokler bo pravda tekla (»in tertiam manum mittere«). Še dve nadaljnji razpravici se pečata z nekimi nejasnimi mesti v lex Salica, ki nam tudi

pojasnjujeta čas postanka t. zv. malberške glose. Mislimo, da bo tudi folklorist, ki zasleduje elemente misticizma in simbolizma v našem narodu, našel v naznanjenem spisu marsikaj zanimivega.

Dr. M. Dolenc.

Dušan Dj. Alimpić, Kosta Janković, Djordje Matić: Policijski zbornik zakonov in zakonskih predpisov v politično-administrativni (upravno-policijski) in samoupravni stroki, izdanih od 1. decembra 1918 do 15. junija 1924. Beograd 1924, str. 542. Cena 120 Din.

Tiskarsko podjetje »Prosveta« v Beogradu je izdalo pred kratkim na pobudo ministrstva notranjih del naznačeno delo. V »Policijskem zborniku« so ponatisnjeni vsi zakoni in uredbe, ki so izšli v politično-administrativni (upravno-policijski) in samoupravni stroki v času od dneva narodnega ujedinjenja do 15. junija 1924. in ki so še v veljavi bodisi za celo kraljevino ali pa v posameznih pokrajinah. Tu niso zbrani in sistematično urejeni samo predpisi povojne politično-upravne in samoupravne zakonodaje, ampak so važnejše zakonske odredbe, posebno one, ki so bile pozneje izpremenjene, še posebej obrazložene in komentirane.

Knjiga ima 14 poglavij in dodatek. V prvem poglavju je natiskana Vidovdanska ustava od 28. junija 1921 s potrebnimi objašnjenji. V drugem so zbrani vsi zakoni in uredbe o organizaciji ministrstva notranjih del (uredba o ustroju ministrstva notranjih del, uredba o ureditvi tehnične službe v oddelku za javno varnost pri ministertvu notranjih del i. dr.). V tretjem o razširjenju zakonov bivše kraljevine Srbije na osvobodene in prisojedinjene kraje tekom balkanskih vojn. V četrtem o organizaciji politično-administrativnih (upravno-policijskih) oblastev (zakon o obč. upravi, naredba o ustanovitvi policijskega komisarijata v Mariboru, uredba o službi komisarjev železniške in parobrodске policije, naredbe o ustanovitvi in pristojnosti policijskega oddelka pri okrajnem glavarstvu v Ptuj in Celju i. dr.). V petem o organizaciji samo-upravnih oblastev (zakon o oblastni in srezki samoupravi, uredbi o poslovnem redu v oblastni in srezki skupščini, zakon o pobiranju občinskih taks v Sloveniji, pravila o občinskih poštah i. dr.) V šestem o administrativni razdelitvi države (uredba o razdelitvi države na oblasti, izpremembe v sedežih srezov i. dr.). V sedmem so zbrani vsi zakoni in uredbe, ki se nanašajo na volitve (zakon o volitvah narodnih poslancev v narodno skupščino Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, zakon o volilnih imenikih, zakon o volitvi v občinska zastopstva v Sloveniji i. dr.). V osmem o zaščiti javne varnosti in reda v državi (zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi, zapis o dajanju tiskovin narodni knjižnici, pravilnik o izdajanju in vidiranju potnih listin za državljane Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev i. dr.). V devetem o skrbi za varnost življenja in imetja (zakon o posesti in nošenju orožja, pravilnik za izvrševanje zakona o posesti in nošenju orožja, naredba o izdajanju pušk in streliva policijskim in občinskim oblastvom, zakon o orožništvu, začasna pravila za vršenje orožniške

službe, zakon o orožniškem pokojninskem zakladu, naredba deželne vlade za Slovenijo, s katero se izpreminjajo nekatere določbe glede kazenskega postopanja političnih (policijskih) oblastev in glede višine in izpembe političnih kazni, navodila za sestavljanje in izdajanje tiralic in objav, zakon, s katerim se izdajajo nova določila o doneskajšnjih požarnih zavarovalnic in družb v korist gasilnih straž in v podporo ponesrečenim gasilcem, uredba o postopanju v slučaju nereda, štrajka in pobune na železnicah v kraljevini i. dr.) V desetem o redu in miru (naredba poverjeništvu za notranje zadeve o delni izpembi gledališkega reda, zakon, s katerim se odpravlja institucija ženitovanjskih zglasilnic, pravilnik za izvrševanje predpisov iz tarif post. 61, 63, 64, 65, 66 in 67 taksne tarife zakona o taksah i. dr.). V ednajstem o prometu. V dvanajstem o državljanstvu (uredba o pridobitvi in izgubi državljanstva Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev z opcijo in prošnjo). V trinajstem o državnih uslužbenicah (dnevna policijskih uradnikov in uslužbencev za službena potovanja po okrožjih in srezih, naredba poverjeništvu za notranje zadeve v Ljubljani o pristojbinah političnih in policijskih uradnikov in o pristojbinah policijskega varnostnega moštva za službe v privatnem interesu). V štirinajstem o državnih praznikih.

To je vsebina knjige, katere naši politično-administrativni in policijski uradniki pri svojem uradovanju ne bodo mogli pogrešati. Do sedaj še nismo imeli nobene slične zbirke političnih zakonov, ki bi bila za praktično uporabo tako dobro in pregledno urejena. Služila pa bode jako dobro tudi vsem onim, ki se bavijo s praktičnim uporabljanjem zakonov ter jim prihranila mnogo dolgotrajnega iskanja po obširnih in nepriročnih letnikih našega »Uradnega lista«.

Dr. Aložij Trstenjak.

Dr. Ivan Žmavc: Energetické zaklady sociotechnicky. Obecná nauka o lidské práci jakožto prvku vědecky založené společnosti. V Praze 1923. Nakladem Masarykovy Akademie práce. (Energetični temelji societehnike. Splošno učenje o človeškem delu kot prvini znanstveno osnovane družbe. V Pragi 1923, Založba Masarykove akademie dela.)

Avtor, naš rojak in svoje dni sotrudnik našega lista, je k številnim svojim delom, spisanim v slovenskem, češkem in nemškem jeziku, pridružil novo knjigo tehtne vsebine. Knjiga obravnava: temeljne pojme in probleme gospodarske vede; elemente splošne teorije dela, podaja oris filozofije človeškega dela; govori o produkciji in razdelitvi gospodarskih dobrin; razmotriva temeljni zakon nove in stare etike in razpravlja o eksaktnih temeljih svetovnega miru.

Masarykova Akademija, ki je knjigo založila, je organizacija prirodoslovno izobraženih tehnikov, pravnikov, narodnih gospodarjev in sploh prirodoslovcev, ki streme za tem, da se omeji razmetavanje energije v industriji ter da se pripomore k zmagi ekonomičnemu principu v narodnem gospodarstvu.

Dr. R. Krivic.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca januarja 1925.

(XXXV. redna glavna skupščina društva »Pravnika«) se je vršila dne 28. januarja 1925 v sodni palači. Namesto obolelega načelnika g. dr. Majarona jo je otvoril načelnikov namestnik g. dvorni svetnik Bežek, ki je po pozdravu dal besedo tajniku.

I. Tajnik g. dr. Sajovic je podal nastopno letno poročilo odborovo:

Slavna glavna skupščina!

Na lanski redni glavni skupščini je bil izvoljen vnovič ves stari odbor, ki se je tudi enako kakor prejšnja leta konstituiral. Opravil je sedem rednih sej in tri seje pripravljalnega odbora za Pravniški Zbor v Zagrebu. Med letom pa je postala potrebna sprememba, kajti naš dogoletni blagajnik gospod dr. Josip Lavrenčič je dne 29. julija 1924 po kratki bolezni umrl. Ta smrt je zadela društvo precej težko. Znano je namreč, s kako vnemo in požrtvovalnostjo je opravljal pokojni dr. Lavrenčič blagajniške posle skozi več kakor 11 let, kajti bil je društveni blagajnik od 12. februarja 1913. leta. Prav posebno je prišla društvu v prid njegova delavnost po končani svetovni vojni, ko je bilo treba spraviti v red celotno poslovanje društva, osobito pa finance. Zato slava njegovemu spominu!

Društvo je štelo lansko leto 606 članov. Umrlo jih je tekom leta 7 in sicer: dvorni svetnik in podpredsednik deželnega sodišča v Ljubljani Fran Regally, odvetnika dr. Josip Lavrenčič in dr. Franjo Rosina, notarji dr. Fran Strelec, dr. Lovro Baš, dr. Karel Schmidinger in emer. notar Josip Smodej. Poleg teh sta umrla še dva bivša člana deželnosodni svetnik v pokoju Ivan Nosan in višji deželnosodni svetnik v pok. Jakob Hren.

Vsem članom in poleg tega še 138 naročnikom se je pošiljalo društveno glasilo »Slovenski Pravnik«. Bodi na tem mestu izrečena zahvala vsem gg. sotrudnikom, ki so skrbeli za vsebino našega glasila in s tem pripomogli, da se uvršča »Slovenski Pravnik« dostojno med druge pravniške revije. Za gmočno podporo pa dolgujemo največjo zahvalo pravosodni upravi in sicer tako bivšemu oddelku ministrstva pravde v Ljubljani kakor tudi ministrstvu pravde v Beogradu, ki sta naklonila v preteklem letu društvu podpore v znatnem znesku. Veliko zahvalo smo dolžni tudi predsedništvu Združenih papirnic Vevče, Medvode in Goričane, ki je odstopilo potrebni papir po znižani ceni. Glasilo skušamo izpopolniti vedno bolj in smo ravno sedaj v dogovoru z notarsko zbornico, da bi »Slovenski Pravnik« prinašal kot posebno prilogo »Notarski vestnik«.

V prvi polovici preteklega poslovnega leta je priredilo društvo več prijateljskih sestankov. Ker pa ti niso bili več tako dobro obiskani kakor prejšnja leta, se odbor ni mogel odločiti, da bi se ti sestanki ponavljali tudi v sedanji zimi. Pripravljen pa je odbor prirejati enake sestanke zopet, če se bo pokazalo zanimanje zanje. Priredilo je društvo dalje v lanskem letu 10 predavanj in sicer: 1) Dr. Al. Bilimović: »Družba, država in gospodarstvo« (6. februarja 1924); 2) dr. L. Böhm: »Moderne protekcionisti«.

stične struje s posebnim ozirom na anglosaški svet« (27. februarja in 26. marca 1924); 3) dr. M. Škerlj: »Zaščita znanstvene svojine« (5. marca 1924); 4) dr. M. Dolenc: »Problem kazensko pravne zaščite telesnega ploda« (2. aprila 1924); 5) dr. Fr. Göstl: »Dva zločinska primera vsled halucinacij« (4. aprila 1924); 6) dr. I. Belin: »Problem valorizacije u bilancama dioničkih društava« (10. aprila 1924); 7) dr. Gj. Tasić: »Kad sud ima prava da ceni ustavnost zakona« (19. novembra 1924); 8) dr. L. Pitamic: »Kritični pogledi na juristično osebo« (10. decembra 1924); 9) dr. L. Böhm: »Morska obala v teoriji in praksi« (18. decembra 1924). 10) Dne 17. maja 1924 je priredilo društvo popoldanski izlet ob Savi od Tacna do Črnuč. Ta izlet je bil združen s predavanjem prof. dr. Hinterlechnerja, ki je na licu mesta pojasnjeval vplive regulacije reke Save na njen tek in strugo. Vsem gg. predavateljem se odbor zahvaljuje še enkrat za njihovo požrtvovalnost.

Največjo delavnost pa je društvo razvilo prilikom zbora jugoslovenskih pravnikov v Zagrebu. Vsem zbranim so gotovo še v spominu krasni septemberski dnevi v hrvatski prestolici, zato o tem nočemo izgubljati še nadaljnjih besed. Vendar ni odveč, če poudarja odbor tudi na tem mestu, ko polaga članom račun o svojem delovanju, da je naše društvo sodelovalo iniciativno in organizatorično že pri vseh pripravljalnih delih za zagrebški zbor. Kakor znano, je izšla ideja za pravniški shod iz našega društva. Po enoletnem delu je dozorela stvar že tako daleč, da sta se člana našega odbora gg. dr. Majaron in dr. Dolenc udeležila pripravljalnega sestanka vseh naših pravniških združenj v Zagrebu, kjer se je bil določil podroben program. Po naročilu tega sestanka je izdelal g. prof. dr. Dolenc načrt statuta za Zagrebški Zbor, ki so si ga usvojila vsa društva. Po tem statutu se je Zbor tudi vršil. Nadaljnji potek je znan. Zagotovljeno je, da se bodo pravniški kongresi vršili tudi v bodoče in pravkar se čuje, da se v Beogradu, kamor bo sklican prihodnji kongres, na to že pripravljajo.

O društveni knjižnici ni poročati ničesar, pomnožila se je za one revije, ki dohajajo v zameno za »Slovenski Pravnik«.

Na povabilo g. predsednika so se navzoči dvignili s sedežev in počastili s tem spomin umrlih članov.

II. Blagajnik g. dr. Ignac Rutar je poročal o društvenih dohodkih in izdatkih:

dohodki v letu 1924 so znašali	Din	62.737.29
izdatki v letu 1924	»	45.730.80
ostane	Din	17.006.49
od tega pa je odšteti predplačila in dolg v tiskarni v skupnem znesku		
	Din	8.075.—
tako da znaša prebitek	Din	8.931.49

Neplačane članarine za zadnja tri leta znašajo skupaj 12.213 Din 50 par. Člane, ki že dalj časa niso poravnali članarine, bo treba izbrisati.

Proračun za leto 1925 pa izkazuje:

Izdatkov	Din	67.260.—
dohodkov	»	62.000.—
tedaj primanjkljaja		Din 5.260.—

III. Po kratkih pojasnilih tajnika, kako stoji stvar glede prodaje društvene knjižnice, je izjavil pregledovalec računov g. dr. Janko Žirovnik, da so se blagajniške knjige našle v popolnem redu, in je predlagal, da se izreče celemu odboru, zlasti pa blagajniku absolutorij.

Skupščina je temu pritrdila, odobrila poročila odbora in izrekla absolutorij.

IV. Vršile so se nato volitve. Izvoljeni so bili vzklikoma vsi dose-danji odborniki in oba pregledovalca računov, na novo pa za odbornika g. dr. Josip Krevelj, notar v Litiji.

Predsednik je nato zaključil glavno skupščino.

(Osebne vesti.) Imenovani so: vrhovni državni pravdnik Ivan Okretič za podpredsednika stola sedmorice v Zagrebu, državni pravdnik dr. Anton Kremžar za višjega državnega pravdnika v Ljubljani, višji sodni svetnik dr. Jakob Doljan za predstojnika okr. sodišča v Slovenski Bistrici, deželno sodni svetnik Janko Guzelj za višjega sodnega svetnika v Mariboru, deželnosodni svetnik in predstojnik okrajnega sodišča Josip Janša za deželnosodnega svetnika v Ljubljani, okrajni sodnik dr. Blaž Reichmann za predstojnika okr. sod. v Prevaljah, sodnika Ivan Trinkavs in Emil Kramer za okrajna sodnika v Mariboru, premeščena sta okrajni sodnik dr. Rudolf Sajovic k dežel-nemu sodišču v Ljubljani in sodnik dr. Avgust Habermuth k okraj-nemu sodišču v Prevaljah. — Premeščeni so vladni tajniki Ciril Poklu- kar v Logatec, dr. Janko Vidic v Ljubljano, dr. Tina Čuš v Krško in dr. Janko Šiška v Kočevje. — V pokoj so stopili dvorni svetnik Fran Dukič, višji državni pravdnik Andraž Jeglič, predsednik okrož- nega sodišča dr. Jakob Toplak, višji sodni svetnik Josip Šumer in referent pri agrarni direkciji Stanko Masič. — Umrla sta odvetnik dr. Franjo Rosina in višji sodni svetnik v pok. Jakob Hren.

(Ivan Okretič) je bil imenovan po smrti Franja Smeccchia za podpredsednika odd. B. stola sedmorice. Novi podpredsednik se je poro- dil leta 1860 v Kostanjevici na Krasu. Po končanih pravniških študijah se je posvetil sodniškemu stanu in nastopil 17. aprila 1884 leta sodniško prakso pri deželnem sodišču v Trstu. Služboval je kot sodnik pri raznih sodiščih na Primorskem, državnega pravdnika namestnik v Rovinju in Trstu in sodni svetnik v Gorici. Odličen poznavalec kazenskega prava je bil leta 1898. poklican v službovanje h generalni prokuraturi na Dunaj. Po prevratu je prevzel vodstvo višjega državnega pravdnišтва v Ljubljani, ko se je pa ustanovil v Zagrebu pri stolu sedmorice oddelek B, je postal tamkaj vrhovni državni pravdnik. Z imenovanjem za predsednika stola sedmorice je dobil priznanje za svoje vsestransko in globoko znanje in neumorno vztrajnost, ki jo je pokazal na vseh mestih. Zato mu ne bo

pretežko, voditi naše najvišje sodišče. Čestita mu tudi društvo »Pravnik«, saj je Okretič njegov član od početka in odličen sotrudnik njegovega glasila.

(Dve, tri o razlagi člena 138 Vid. ust.) Iz citacije odstavka 3. člena 13. v členu 138. Vid. ust., ki govori o ustavitvi časnikov, se je v publicistiki izvajalo, da z ustavitvami nimajo sodišča nobenega posla. Zgodovina postanka člena 138 pa kaže jasno, da je tak nauk napačen. — V tiskanem »Izveštaju Ustavnog Odbora Ustavotvorne Skupštine o načrtu Ustava« je imel člen 13, ki govori o svobodi tiska, četrto odstavkov. Prvi in četrti sta odgovarjala dobesedno prvemu in tretjemu čl. 13 današnje ustave. Drugi odstavek načrta je pričenal z »Ne može se ustanoviti« in končal »vnapred predvidjene«. Nadaljevanje: »Zabranjuje se rasturanje«, ki prinaša med drugim tudi določilo, da je »vlast dužna za 24 časa po izvršenju zabrane sprovesti delo sudu«, se nahaja v novem, torej tretjem odstavku. Ni pa v tem odstavku še govora o zabrani **izhajanja** časnika. Na strani 9 »Izveštaja« pa se nahajajo motivi, zakaj se je ustanovil poseben predpis člena 138 o zabranitvi izhajanja. Tu stoji: »Odbor je dalje iz vladinog načrta Ustava izdvojio neke slučajeve u kojima može list biti zabranjen i primio ih je u načelu, ali ne kao ustavni propis već kao odredbe prelaznog karaktera, koje će se moći menjati i ukinuti redovnim zakonskim putem.« Tako je torej nastal člen 138, ki se je po predlogu ustavnega odbora glasil: »Može se zabraniti izlaženje, odnosno rasturanje novina..., koji izazivaju: mržnju protivu države kao celine, verski ili plemenski razdor: a tako isto i kad posredno pozivaju građane da silom menjaju Ustav ili zemaljske zakone, samo ako se iz napisa očevidno vidi, da se njime ide na tako pozivanje građana. (Prvi stavek!) Kada postane naročita potreba, ovi se propisi mogu ukiniti zakonom.« (Drugi stavek!) Ustavotvorna skupščina pa je naposled sama vrnila med prvi in drugi stavek ravnokar navedenega člena načrta nov stavek, ki se glasi: »Propis čl. 13. stav. 3 o izvršenju zabrane važi i ovde.«

Ne more torej nobenega dvoma biti, da je bil čl. 13 po načrtu, kakor je bil predložen ustavotvorni skupščini, razdeljen še na **četvero** odstavkov in da se je citiral odstavek 3. člena 13., ker se samo ta člen bavi s predpisi o »izvršenju zabrane«. Ako sta se v tisku združila prvotni drugi in tretji odstavek člena 13. v en sam odstavek, je bila to evidentna tiskovna napaka, eventualno prepisovalčeva pomota, ki je v naglici prezrl pričetni pri besedah »Zabranjuje se rasturanje« z novim odstavkom. Da taka tiskarska ali prepisovalčeva napaka ne more imeti nobenega vpliva na moč zakonodajalčeve pravne misli, kakor je bila v resnici sklenjena, o tem ne more biti spora. S tem pa je zakonodajalčeva volja, prepustiti postopanje nalik zabranam razširjevanja in prodajanja tudi glede ustavitve časnikov edino le sodišču, jasno izpričana, ne glede na to, da izhaja sama po sebi že iz načelnega stališča ustave, da je tisk svoboden, a kontrola te svobode poverjena samo od zakona odvisnim sodiščem.

Dr. Metod Dolenc.

